

Univerzita Karlova v Praze

Fakulta humanitních studií

Bakalářská práce

**Formy budování lokální identity
u novousedlíků obce Dolín**

Helena Jandová

Vedoucí práce: Mgr. Hedvika Novotná

Praha 2013/2014

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a pramenů, kterou jsem vždy řádně citovala a že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Poděkování

Chtěla bych tímto velice poděkovat Mgr. Hedvice Novotné za cenné rady a vedení práce a všem mým informátorům, kteří mi poskytli svůj čas a byli se mnou ochotni sdílet své zkušenosti a pocity.

OBSAH

1. Úvod	7
2. Teoretické zakotvení.....	9
2.1.1. Proměny a podoba českého venkova	9
2.1.2. Společenský život a sociální instituce na venkově.....	11
2.1.3. Kulturní identita venkova	13
2.1.4. Politické aktivity a instituce na venkově.....	14
2.1.5. Lokální identita.....	16
2.1.6. Novousedlík	17
2.2. Cíle práce a výzkumné otázky	18
3. Metodologie	19
3.1. Výběr lokality	19
3.2. Výzkumná strategie	20
3.3. Technika sběru dat a jejich analýza	21
3.4. Zúčastněné pozorování.....	22
3.5. Obsahová analýza internetových stránek.....	24
3.6. Výběr vzorku	25
3.7. Hodnocení a reflexe výzkumu.....	31
3.8. Etika výzkumu	32
4 Empirická část	33
4.1. Fyzické prostředí.....	33
4.1.1. Prostor domu a zahrady.....	34
4.1.2. Vesnice a její okolí	38
4.1.3. Volný čas.....	39
4.2. Sociální vztahy	42
4.2.1. Sousedé a sousedství.....	44
4.2.3. Forma komunikace mezi sousedy.....	46

4.2.4. Sousedská výpomoc.....	49
4.2.5. Veřejná místa setkávání.....	51
4.3. Občanská participace	52
4.3.1. Společenské aktivity	55
4.3.2. Kulturní aktivity	58
4.3.3. Politická participace	61
4.3.4. Vlastní angažovanost.....	64
5. Lokální identita u novousedlíků.....	67
6. Závěr	70
7.Literatura.....	77
8. Přílohy.....	79

1. ÚVOD

Vyrostla jsem jako panelákové dítě. Po dětství stráveném na sídlišti menšího města jsem se přestěhovala opět na sídliště, tentokrát v Praze, kde jsem dlouhá léta bydlela. Proto bylo pro mě opuštění Prahy a přestěhování na venkov poměrně velkou výzvou. Musím přiznat, že i když jsem se těšila na dlouhé chvíle na čerstvém vzduchu a na lepší životní podmínky, odloučení od vymožeností města jsem se obávala. Věděla jsem sice, že dnešní venkov je moderní a bydlení a vybavení domů je v mnohém pohodlnější než život ve městě, ale mnohé jsem si nedovedla představit.

Nyní nemám na mysli změny vážící se k rozdílnému životnímu stylu, jež jsem postupně musela vstřebat a zvykat si na ně. Mnohem markantněji jsem totiž vnímala odlišnosti vyplývající z mnou utvořených stereotypů, s nimiž jsem na venkov přišla. O venkově jsem měla jakousi romantickou představu a domnívala jsem se, že ve srovnání s městem bude místní komunita mnohem družnější, bude držet více pospolu a lidé se mezi sebou budou lépe znát. Další stereotyp týkající se obyvatel venkova byl, že zdejší lidé budou zvědaví a budou se mermomocí snažit zasahovat do mého soukromí, čehož jsem se trochu obávala, protože jsem na to nebyla ze života ve městě zvyklá.

O to více mě překvapilo, s čím jsem se na venkově skutečně setkala. Pokud pomínu obvyklé zdvořilostní zamávání se sousedy přes plot, dlouhé měsíce jsem žádného vesničana blíže nepoznala. Přestože jsem tehdy neměla auto a musela jsem dojíždět do města autobusem, na autobusové zastávce to vůbec neprobíhalo tak, jak to občas vídáme v českých komediích s tematikou venkova, kdy starší a družné paní zabřednou do živého hovoru za účelem vše o vás zjistit a s rychlostí blesku to budou chtít rozšířit po celé obci. K mému překvapení se však kromě vlažného pozdravu některých přítomných nic zvláštního nestalo. Ptala jsem se sebe sama, jestli je toto jen má zkušenost nebo jestli jde o stereotyp, který dávno neplatí.

Nyní žiji v obci, kterou v této práci označuji jako Dolín, a přestože některé vztahy jsem zde již navázala, zjistila jsem, že svou identitou se občas vracím k bývalému bydlišti v Praze, a to přesto, že jsem se tam nenarodila. Nepřipadá mi, že na venkov zcela zapadám a mám pocit, že stojím někde na rozcestí. Přestože se

již necítím být Pražáčkou, Dolíňáčkou také nejsem. Začalo mě tedy zajímat, jak to s tou naší lokální identitou vlastně je. Jestli je pocit zakořenění pro většinu lidí důležitý a jestli lidé potřebují někam patřit. Nebo platí to, že lidé, na rozdíl od stromů nemají kořeny (Rushdie, 1991 in Eriksen: 49). V duchu jsem se ptala, jestli se tu někdy začnu cítit jako doma a kdy k tomu dojde. Tyto otázky mě inspirovaly k výběru tématu této práce.

T. H. Eriksen (2007: 54) tvrdí, že dnes jsme všichni kulturními kreoly a náš původ je velmi rozmanitý. O identitě hovoří jako o něčem vrtkavém, co si často vytváříme podle dané situace. Zajímalo mě proto, jestli tomu tak je i u novousedlíků, kteří nejen že změnili bydliště, ale v mnohém si musejí zvykat na jiné prostředí a životní podmínky. Domnívám se také, že v současnosti se problematikou novousedlictví mnoho odborníků nezabývá a to přesto, že jich každoročně přibývá.

Před zahájením své bakalářské práce jsem znala hlavně nové sousedy, s nimiž jsem se občas vídala, a dále pak několik lidí od vidění z jiných částí vesnic. Na akci místní komunity mě přizvala informátorka Jana, kterou nyní považuji za přítelkyni. Zpočátku jsem si však na těchto akcích, kam jsem se vydala se svou dcerou, připadala spíš jako outsider. Kromě pár zdvořilostních frází se mi nepodařilo s nikým blíže seznámit. Netušila jsem, že začlenit se do místní komunity bude pro mne tak složité. A chtěla jsem zjistit, jestli i jiní novousedlíci mají obdobnou zkušenost a jestli mají vůbec potřebu v novém místě bydliště navazovat vztahy nebo se spíše vracejí ke svým předešlým sociálním vazbám.

2. TEORETICKÉ ZAKOTVENÍ:

VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH POJMŮ

2.1.1. PROMĚNY A PODOBA ČESKÉHO VENKOVA

Venkov byl často stavěn do opozice vůči městu a na základě jejich vzájemného srovnávání byla vytvořena jakási definice venkova a venkovského. Hudečková a Lošťák definují venkov za místo, jež charakterizuje nízká hustota obyvatel i zástavby s převahou přírodních porostů. Rozdíly nalézají rovněž v oblasti organizace společnosti a v sociální struktuře vesnice (2000: 38). V urbánním modelu z 20. stol. byla města s více stratifikovaným obyvatelstvem, považována za nositele všeho progresivnějšího a modernějšího. Také platilo, že u obyvatel měst měly převládat neosobní vztahy a menší zájem o příbuzné, na rozdíl od venkova, kde hrály důležitou roli osobnější vztahy lokálního charakteru a zachovalejší tradice (Ferraro, 2007 : 335).

Tento model je dnes již považován za zastaralý. Sociální věda si je vědoma neustálé propojenosti mezi městem a vesnicí, které jsou na sobě v mnohém oboustranně závislé. Vnímá i to, že venkované často do měst dojíždějí za prací a naopak, že obyvatelé měst se často na venkov stěhují, nebo sem jezdí odpočívat (Válka, 2011: 7). Nelze to již považovat za „*rural-to-urban migration*“, ale jedná se o cirkulaci pracovní síly mezi venkovskými a městskými oblastmi (Ferraro, 2007:336).

Při pohledu do minulosti zpravidla platí, že svůj tradiční ráz a homogenní podobu si venkov uchoval zhruba do konce 19. století. Válka uvádí (2011: 95), že až do poloviny 20. století byla obživou vesničanů zejména práce v zemědělství. Většina venkovanů vlastnila větší či menší část půdy, ke které měli velmi blízký vztah. Půdní vlastnictví bylo pro vesničana základem sociálního statusu a neplnilo jen ekonomickou funkci, avšak i funkci politickou, právní a sociální (Hudečková, Lošťák, 2000:47). „*Základní hospodářskou jednotkou vesnice byla do 20. století rolnická usedlost*“. (Válka, 2011: 73). Podle velikosti usedlosti se posuzovalo bohatství hospodáře.

K největším proměnám života na venkově v Čechách a na Moravě došlo mezi válkami a po roce 1948 v důsledku souběžně probíhajících procesů urbanizace a industrializace, které se prosadily ve všech oblastech společenského života; v okruhu práce, vlastnictví, peněz a práce (Hudečková, Lošťák, 2000: 46). Vzhledem ke změnám ve výrobě a postupnému zavádění mechanizace se také začíná měnit postoj k vlastnictví, k penězům a ke spotřebě (Hudečková, Lošťák, 2000: 46). Zakládáním prvních družstev se začala agrární výroba modernizovat. Po 1. světové válce se rozmáhá svépomocné družstevnictví a díky pozemkové reformě, která proběhla ve dvou etapách v letech 1924 a 1928 se podoba venkova a agrární výroba zcela proměnila. Napomohlo tomu zejména odstranění starého systému latifundií a částečného rozdělení půdy maloročníkům a kovorolníkům (Válka, 2011: 77).

K další velké proměně venkova dochází také od konce čtyřicátých let 20. století v důsledku kolektivizace, která proběhla ve dvou vlnách. Roku 1966 došlo k 90 % nastolení socialistického hospodaření na úkor soukromých zemědělců (Válka, 2011: 82). V 70. letech se koncentrace a intenzifikace ve výrobě nadále prohlubuje a nově se slučují další družstva a vytvářejí se průmyslové zemědělské komplexy. Pěstují se monokultury a prosazuje se používání škodlivých hnojiv, jako jsou herbicidy a pesticidy (Válka, 2011: 85). Podle Hudečkové a Lošťáka (2000: 61) nešlo však jen o proměnu geografickou, ale tyto změny vedly k narušení sociální a kulturní identity vesnice a k narušení dosavadních hodnot rodového majetku.

Přestože v době transformace v 90. letech byly vlastnické vztahy k půdě právně upraveny, k soukromému hospodaření se vrátila jen velmi malá část původních rolníků a za půdu si spíše nechali zaplatit (Válka, 2011: 87). Haukanes uvádí, že v této době se již s vrácenou půdou v rámci privatizace lidé neidentifikovali, k čemuž docházelo postupně vlivem kolektivizace, která nastolila jiný žebříček hodnot (Haukanes, 2004: 119). Přesto se však udržoval jiný typ hospodaření, tzv. záhumenkové hospodaření, které pokračovalo i v období transformace, a v němž spatřovala hlavně střední a starší generace způsob, jak si trochu přilepšit ke svému příjmu (Haukanes, 2004: 133-136).

V současnosti převažuje ve venkovských oblastech buď zemědělsko-průmyslová nebo průmyslově zemědělská struktura a vlivem urbanizace, která vyvolala rekonpozici obyvatel, je zde stále větší počet lidí, kteří se zemědělstvím neživí (Hudečková, Lošťák, 2000: 35). Vesničané za prací často dojíždí a jejich

biorytmy již nejsou určovány prací v přírodě (Válka, 2011: 7). Zdaleka však neplatí, že venkov se všude vylidňuje, protože někde se naopak objevují protichůdné tendence. Na venkov směřují novousedlíci z měst, kteří touží po změně svého bydliště a stejnou měrou i svého dosavadního životního stylu. Hudečková a Lošťák (2000:45) mluví o tom, že „*odchody z venkova se vyrovnávají příchodům na venkov*“. Další alternativou, která je v České republice rozšířena, je chataření a chalupaření, jež někde zcela změnilo vzhled vesnic (Válka, 2011: 7).

2.1.2. SPOLEČENSKÝ ŽIVOT A SOCIÁLNÍ INSTITUCE NA VENKOVĚ

Dnešní venkovská komunita již dávno není uzavřenou jednotkou. Ta tradiční byla v průběhu času nahrazena tzv. *konzumentskou komunitou*, která ztratila původní funkce a sociální soběstačnost, čímž vzrostla její závislost na sociálním okolí (Hudečková, Lošťák, 2000: 54). Spolu s tím zanikají tradiční formy společenského života, které jsou nahrazeny novými aktivitami. Život na vesnici se transformuje i po r. 1989, avšak některé starší tradice jsou naopak revitalizovány (Válka, 2011: 117).

Haukanes (2004: 85) považuje pro vesnickou komunitu a její identitu za podstatné samotné místo venkova a místní vlivy, které na každého působí. Podle teorie o vlastní dynamice místního sociálního pole od Reidara Gronghauga je místní společenství schopné vytvářet skutečné kontexty plné významů pro aktivity svých členů, která je nepřevoditelná (Gronhaug 1974, in Haukanes: 86).

S proměnami struktury vesnické society a jejího společenského života se mění i sociální vztahy obyvatel. Úzké příbuzenské a sousedské vztahy jsou nahrazeny novými vzory. „*Podstatnou roli hraje individualismus a budování osobní identity*“ (Válka, 2011: 173).

Každá obec má více či méně aktivní komunitu, což se přímo promítá do společenského života obce. Každý jedinec je součástí nějaké sociální sítě. Kromě nejzákladnější sociální sítě bezprostřední rodiny a příbuzných se k frekventovaným sítím řadí sousedské vazby, vazby pracovní či zájmové, které vyplývají z různých typů sdružení (Hudečková, Lošťák, 2000: 54). Hudečková a Lošťák považují za nejtypičtější sociální síť vztahující se k venkovu sousedské

vztahy. A dále tvrdí (2000: 57), že tyto vztahy jsou základem neformálních sociálních vazeb, které se projevují např. formou výpomoci či úzkými sociálními kontakty. „*Vůči sousedovi se má jedinec chovat zdvořile, v případě potřeby je od něj očekávána pomoc, a to i bez vyzvání*“ (Kandert, 2004: 76).

Na vsi se vesničané běžně setkávají na různých veřejných místech, která jsou v každé obci odlišná. Na základě neformálních setkání vzniká u vesničana tzv. „vnitřní-vesnický svět“, v němž jsou jednotlivé domy i jejich obyvatelé kategorizováni, což Kandert nazývá tzv. „*obecnu znalostí*“ (Kandert, 2004 : 97). Při setkání s ostatními jsou informace vyměňovány v rámci místních informačních sítí, kterých je vesničan součástí. Kandert (2004: 96) uvádí, že informace se zde šíří přes určité místní informační uzly a že „*v každé vesnici existuje nezávislá mužská a ženská informační síť, které se však překrývají*“.

Mezi nejobvyklejší veřejná centra patří obchod, hospoda, hlavní silnice, autobusové zastávky či kulturní domy. Někde existují i centra čistě ženská jako např. obchod, kadeřnictví, krejčovství či fara (Kandert, 2004: 96). Haukanes zmiňuje (2004: 87), že aby byl obyvatel vsi dobře informován, nemusí nutně v obci s někým hovořit, protože pokud žije v blízkosti některého z center, dost se dozví pouhým pozorováním.

Významným informačním centrem ve vsi je často hospoda, která je centrální buňkou zejména pro muže (Haukanes, 2004: 90). Zatímco pro ženy, jak uvádí Haukanes(2004: 90-91), je hospoda místem ambivalentnějším, protože „*žena by nikdy nešla do hospody sama*“, pro důchodce to je místo, které jim vynahrazuje společenský styk, jehož intenzita se po odchodu do důchodu zmenšila. Ve vinařských oblastech podobnou funkci plní také vinařské domky a sklepy (Kandert, 2004: 96-97).

Další kategorií neformálního společenského života je občanská participace v různých vesnických organizacích a spolcích, mezi něž patří např. požární sbory, myslivecká sdružení, různé svazy, sportovní organizace či občanská sdružení (Haukanes, 2004: 92). Tyto spolky často pořádají pravidelné schůze, cvičení a aktivity. Platí, že důvodem setkávání ve spolcích nemusí být nutně aktivita sama o sobě (brigáda, schůze, sport), ale spíše příležitost k socializaci, kterou svou účastí na ní jedinec získá (2004: 95). Lokalizovanou skupinou mohou být i skupiny kamarádské, které tvoří většinou osoby stejného věku se stejným zaměřením a jsou také neformálního charakteru (Kandert, 2004: 80).

Sociální vazby mohou být vícečetné. Lidé mohou být členy organizace, sousedy apod. Přestože cítí lidé často povinnost vůči komunitě, která jim káže se akci zúčastnit, vesnice není integrovaným útvarem a je zcela běžné, že někteří o aktivity nejeví zájem (Haukanes, 2004: 94).

Vedle setkávání ve veřejné sféře však dochází i k setkáním v oblasti soukromé. Důvody k návštěvám mají různorodou povahu. Může jít o přátelskou návštěvu, o vzájemnou výpomoc (Haukanes, 2004: 88). Mnoho záležitostí se často vyřizuje jen přes plot (Kandert, 2004: 25). Zvláště v místech, kde chybí veřejná místa pro setkávání např. obchod, hospoda apod. je setkávání v soukromé sféře velmi obvyklé. Dle Holého (2010: 26) se hranice mezi soukromým a veřejným životem vyostřila během socialismu, kdy lidé mnohem více velebili svou soukromou sféru a vyhýbali se činností ve sféře veřejné.

2.1.3. KULTURNÍ IDENTITA VENKOVA

Modernizace ve 20. stol. se váže k proměně v oblasti venkovského kulturního života. V minulosti byl kulturní život spojován s řadou náboženských svátků či se starými pohanskými tradicemi, které často souvisely s přírodním cyklem a se sezónními pracemi na polích (Válka, 2011: 117). Vše bylo zasazeno do lokality vesnice a blízkého okolí. Důležitou roli plnila místní komunita a tzv. rolnická kultura se podílela na utváření specifické identity a reprezentace, čehož mohla docílit prostřednictvím svých sociálních institucí, jež se z velké míry podílely na vytváření místní kultury a společenského života. Mezi nejvýznamnější sociální instituce na venkově patřila církev, která měla kulturně-formativní a společensko-normativní funkci. Další významnou institucí, která se podílela na šíření kultury a norem byla škola, která často stála vůči církvi v opozici. (Hudečková, Lošťák, 2000: 80- 86). Vlivem zrušení venkovských škol v době kolektivizace a narůstajícího ateismu v průběhu urbanizace byly obě tyto instituce značně oslabeny nebo na venkově zcela zanikly. Musely vzniknout nové instituce a zcela nové kulturní tradice, které však byly často řízeny odjinud, zvenčí. V době Československa a v socialistické éře se objevily nové ideově motivované oslavy. Po roce 1989 se některé starší tradice obnovují a na venkov se dostává soudobá masová kultura (Válka, 2011 :117).

Difuzí městského kulturního systému se v mnohém dnešní venkov podobá tomu městskému (Hudečková, Lošťák: 59). Zmizel význam práce v zemědělství, avšak některé rituály stále přežívají, aby plnily společensky integrační roli. Platí však, že většina svátků byla přesunuta na dny volna a průběh oslav je ovlivněn soudobým děním (Válka, 2011: 118). Kandert (2004: 177) si všímá, že kulturní činnosti nevycházejí jen z tradice, ale inspirují se literaturou či médií. Mnohé aktivity jsou věnovány dětem. Mezi nejvýznamnější příležitosti k oslavám stále patří doba Vánoc, svátek sv. Mikuláše, oslavy spojené se začátkem jara. Jsou regiony, které aktivitám dodávají folklorní kontext, jinde se realizují formou společenských a kulturních akcí. V současnosti opět roste zájem o minulost obce a je posilována kolektivní historická paměť (Válka, 2011: 143).

K projevům kultury bezesporu patří také místní vernakulární architektura a kultivace krajiny. V porovnání s předválečným obdobím dnes vesnice obsahuje i městské formy bydlení jako např. nájemní bytové domy. V dojezdovém okolí větších měst vznikají satelitní městečka a jiné typy nové rodinné výstavby inspirované zahraničními vzory, které nekorespondují s domácí tradicí (Válka, 2011 : 43). Válka (2011: 48) se domnívá, že k největším zásahům do rurální krajiny došlo po druhé světové válce, kdy byly, kromě scelování polí, napřimovány vodoteče, luční plochy se přeměnily v pole a zástavba se navýšila na úkor půdy.

2.1.4. POLITICKÉ AKTIVITY A INSTITUCE NA VENKOVĚ

Urbanizace venkova se promítla rovněž do proměny v politické sféře, týkající se zásahů do uspořádání území, čili do územního plánování. Obecní samospráva u nás vznikala pozvolna již od roku 1848. Do té doby neměla obec samostatné funkce a rychtáři podléhali majitelům panství. Podle vzniklého zákona existovaly tři druhy obcí: obec místní, okresní a krajská. Obecní orgány se skládaly z výboru a představenstva (Čmejrek, Bubeníček, Čopík, 2010:19-21). Autoři uvádějí (2010 : 23-24), že titulování prvního muže starostou se objevilo od 1863 a mezi obecní pravomoci patřilo kromě správy obecního majetku také zajištění bezpečnosti, policie, péče o komunikace a udělování stavebního povolení. Nově vydaný zákon z roku 1919 zajišťoval všeobecné a rovné volební právo však finanční situaci obcí

příliš nezlepšil. V poválečném Československu byly místní obecní samosprávy vystřídaný národními výbory, které podléhaly přímo ministerstvu vnitra. Majetek byl národnímu výboru pouze svěřen do správy, což vážně narušilo žebříček hodnot týkající se vlastnictví (Čmejrek, Bubeníček, Čopík, 2010: 28-33).

Po roce 1989 se obnovením samosprávy obce vrací k tradicím meziválečné období. Základní jednotkou, která plní politickou funkci je obec, která podléhá vyšším státním orgánům (Hudečková, Lošťák: 51-52). Participace občanů na lokální politice probíhá ve třech rovinách. První rovinou je volební účast, další formou je členství občanů v politických stranách a poslední rovinou občanské participace je jejich zapojení do veřejného života (Čmejrek, Bubeníček, Čopík, 2010: 77). Poslední rovina je nepolitického charakteru, kdy občané organizují různorodé aktivity ve spolcích a sdruženích. Hudečková a Lošťák uvádějí, že tato sdružení a iniciativy neplní jen funkci ekonomickou, ale mají i politické cíle. Často stojí v opozici vůči obecní moci a činí dozor nad jejich rozhodováním. *„Tím, že obecní moc neustále provokují svým angažováním v politickém dialogu nebo dokonce v boji se státem, jsou jejím konkurentem na poli politiky v dané lokalitě“*. Autoři dodávají, že takovéto organizace jsou u nás ještě ve fázi vývinu (Hudečková, Lošťák, 2000 :53). Dalším projevem občanské participace je účast občanů na zasedání zastupitelstva (Čmejrek, Bubeníček, Čopík, 2010: 85-86).

2.1.4. Identita

Pro popis pojmu identity využijí teorie konstruktivismu, která se na rozdíl od dřívějších pojetí, v nichž je identita vnímána jako objektivní realita, dívá na identitu jako na intersubjektivní konstrukt, kdy věcem a místům dávají význam lidé. Kulturní konstrukcí je také skupinová identita, i když její utváření jsou ovlivňovány i objektivními podmínkami (Barša, 2009, Antropoweb). Každý jedinec je součástí širšího společenství, které se přímo promítá do podoby jeho identity. K uvědomování si své identity dochází již během primární socializace, kdy se jedinci učí své umístění ve světě přes své blízké druhé (Berger, Luckmann: 132). *„Jedinec se identifikuje se společností, nejen s osobami“* (Berger, Luckmann: 132). T. H. Eriksen (2007: 68-69) se domnívá, že mezi jednotlivými skupinovými identitami neexistují jasně viditelné hranice a že příslušnost ke skupině je

situační a relační. Dále hovoří o identitě zvolené a identitě vnucované společenstvím, což však v moderních společnostech, zvláště u kulturní identity nepovažuje za příliš obvyklé.

Identita se ze sociologického hlediska někde umísťuje, je udržována, ale i transformována (Berger: 104). K transformaci dochází během lidského života často: např. v době dospívání, vstupem do manželství, narozením dětí. Tehdy musí jedinec přijmout novou roli a s ní i nově pozměněnou identitu. Zatímco některé identity jsou povrchní a dočasné, některé změnit nelze, jsou askriptivní. Nicméně člověk nikdy není pevně danou entitou, ale spíše procesem, kdy je jeho osoba držena jen nitkou paměti (Berger: 104 - 111). Přesto je pro jedince důležité, aby jeho identita působila konzistentně, protože se ve své mysli snaží utvořit jakýsi celistvý obraz sebe sama (Berger: 114).

Kulturní antropologie často pohlíží na sociální fenomény emicky a zabývá se zejména laickým přirozeným pohledem (Šanderová, Šmídová, 2009: 7). V případě identity, se tedy nesnaží popisovat analytické pojmy a formalizované modely, ale pracuje přímo s interpretacemi příslušníků určité kultury a chce zachytit, jak na fenomén identity pohlíží samotní aktéři, jak ji sami interpretují a co v konkrétních kontextech dělají. Co se může zdát být jen osobním problémem, pak mohou označit za sociální problém, který pomůže definovat či zpřesnit výzkumné otázky (Šanderová, Šmídová, 2009: 11).

2.1.5. LOKÁLNÍ IDENTITA

Jak už bylo uvedeno, jedinec je nositelem několika identit. V rámci své práce budu pracovat s identitou lokální a s tím, jak se novousedlíci vztahují ke svému novému místu.

Zatímco regionální identita se váže k regionu, k většímu území, „*lokální identita je prožívána ve své každodennosti a vnímáme ji velmi intimně*“. Na podobu prostoru má však vliv celé lidské společenství, které prostor sdílí. Prostor nám tedy nedává informace jen o způsobu života jedince, ale i o postojích a hodnotách obyvatel (Roubal, 2009, Antropoweb). V moderní době však dochází k oddělení času a prostoru a k vytržení sociálních vztahů z místních kontextů interakce (Giddens, 28-29). Roubal (2009) však uvádí, že i přes tuto proměnu v důsledku

vlivů modernity a přesto, že žijeme mnohem mobilněji, jedinec se stále vrací ke svému místu, s kterým se identifikoval na základě prožitých zkušeností.

Maruška Svašek (2002), kterou ovlivnil teoretický výklad Rappaporta a Dawsona, zavádí v souvislosti s lokální identitou dva pojmy; místo (place) a prostor (space). Zatímco „place“ považuje za aktuální místo, kde jedinec právě žije, „space“ je jakýmsi mentálním obrazem, který si o daném místě utvoří jedinec nebo skupina. Člověk, který pociťuje přímou vazbu na místo, kde se narodil nebo kde žije, se vyznačuje tzv. teritorializovanou identitou. Svašek (2002) však u některých Sudetských Němců, které odsunuli násilím, vypořezovala, že u nich došlo k deteritorializované identitě, kdy se s novým bydlištěm neztotožnili nebo k němu cítili negativní emoce. Za normálních okolností však člověka po změně bydliště provází tzv. reteritorializovaná identita, kdy se integruje bez větších obtíží. Autorka uvádí, že u většiny jedinců je zcela běžné, že si k místu bydliště vytvoří mnohonásobné identifikace.

2.1.6. NOVOUSEDLÍK

Podle Kanderta (2004: 57) jsou na vesnici obecně rozlišováni vesničané podle pravosti, tedy podle toho, jestli se v místě narodili. Uznání konkrétního člověka za člena vesnice podléhá pravidlům konstrukce. Přestože samotné narození v lokalitě je důležitým předpokladem pro to, aby byl člověk považován za vesničana, rozhodujícím faktorem je spíše období dospívání, „...*důležité je začlenění do věkové/generační skupiny, s níž pak každý jedinec prochází již po celý život vesnickým děním*“. Pokud tedy jedinec přijde do vesnice až v období dospělosti, bude ostatními považován za novousedlíka, i přestože zde setrvá celý život (Kandert, 2004: 57). Kandert (2004: 58) však dodává, že se jedná zejména o mužskou konstrukci, protože pro ženy to kvůli častějšímu odchodu do manželova bydliště není tak relevantní.

Heroldová (1984: 133) vychází při popisu novousedlíků z etnografické perspektivy, kdy zkoumá pohraniční vesnice z doby před kolektivizací a tvrdí, že rozdíly mezi staroosídleneckou a novoosídleneckou vesnicí byly tehdy velmi výrazné v celé oblasti sociální struktury. Zatímco ve starousedlické vesnici fungoval princip soukromého vlastnictví půdy a v této době se její komunita stále vyznačovala uzavřeností a integritou, u novoosídlenecké vesnice se sociální struktura zcela odlišovala. Pro tyto vesnice byl typický nízký věkový průměr

obyvatel a v souvislosti s tím zde docházelo spíše k dezintegraci, protože mnozí novousedlíci již necítili potřebu meziskupinových vazeb. Naopak se zde často vytvářely meziskupinové bariéry. Zároveň si s sebou přinesli i zcela odlišnou, často nivelizovanou kulturu (Heroldová, 1984: 130-138).

2.2. CÍLE PRÁCE A VÝZKUMNÉ OTÁZKY

Úmyslem mé práce je objasnit, jakým způsobem a pokud vůbec dochází u novousedlíků obce Dolín k budování lokální identity ve vztahu k fyzickému prostoru, prostřednictvím sociálních vztahů či občanské participace a v jakých kontextech je tato identita vyjednávána. Dále se táži, jak se nově příchozí začleňují do společenství této obce a jak, nebo jestli vůbec, mají zájem podílet se na zdejším společenském životě. Také mě zajímalo, jestli existuje souvislost mezi aktivní občanskou participací v místní komunitě a vyjednáváním lokální identity.

3. METODOLOGIE

3.1. VÝBĚR LOKALITY

Vesnice Dolín se nachází poblíž královského města Slaný, ke kterému se roku 1990 oficiálně připojila. Zatímco mezi lety 1961 a 1970 podle statistiky ČSÚ počet obyvatel mírně klesl z 533 na 479 a tento trend pokračoval až do roku 2001, kdy měla obec pouhých 272 obyvatel a 136 domů, nejnovější údaje z pobočky Evidence občanů ve městě Slaném již dokládají mírný nárůst. V roce 2013 bylo v Dolíně trvale hlášeno 342 občanů.

Stejně jako v okolních obcích i tady vzniká nová zástavba. Podle dostupné evidence z městského Stavebního úřadu se od roku 1990 do roku 2004 v obci přistavily 3 domy. Mezi lety 2004 až 2012 vzniklo však dalších 16 domů, což svědčí o tom, že výstavba v této obci není zcela bezvýznamná. Vedle novostaveb zde však dochází také k rekonstrukci staré zástavby a k jejímu novému obydlování. Avšak údaje o novousedlících, kteří se přistěhovali do starších domů, nejsou k dispozici. Většina produktivního obyvatelstva je nucena dojíždět za prací do Slaného, Kladna či Prahy. Vesnici spojuje s městem pouze autobusová doprava.

Po analýze webových stránek obce, jsem odhalila, že kdysi šlo o živou obec, kde existovaly 3 hospody, bezpočet řemeslníků, menších obchodů nebo např. Sbor dobrovolných hasičů. Dnes zde nic z toho nenalezneme. V obci se nachází jen obecní dům s knihovnou, která je využívána rovněž jako volební místnost, dětský koutek apod. V Dolíně zanikla většina dříve běžných selských staveb a dnešní zástavba v jádru obce je obvykle z 2. pol. 20. stol. Dnešní vesnice rovněž postrádá funkční náves.

K jediné významnější stavbě patří Kostel sv. Šimona a Judy, jehož vznik spadá již do 14. století. Na počátku 20. století byl jeho interiér vyzdoben dnes vzácnou secesní výmalbou a vitrážemi. Kostel, který v současnosti spadá pod farnost sv. Gotharda ve Slaném, je ve značně neutěšeném stavu a jeho oprava se v nejbližší době neplánuje. Stavba kostela je však hojně využívána místním Občanským sdružením při aktivitách kulturního charakteru a o jeho interiér a okolí se stará skupina dobrovolnic, které si samy přezdívací „Spolek kostelních holek“.

Občanské sdružení Dolín funguje v obci od roku 2004 a má 68 členů. Ve své empirické části budu používat buď názvu Sdružení, nebo zkráceného názvu OS. Jednou za 2 roky do něj probíhají volby. Většina aktivit místního občanského sdružení jsou kulturního a společenského charakteru a odehrávají se na veřejném prostranství nebo v blízkém kostele. Mimo to zastupuje předseda Sdružení obec při pravidelných zasedáních na Městském úřadě Slaný. Pokud se projednává něco zásadního, informuje o tom občany formou vyhlášek na místních nástěnkách a na internetu. Zároveň se jednou ročně pořádá valná hromada, kde předseda důležité body tlumočí. Vesničané se zde mohou ke všemu vyjádřit nebo sdělit, co je trápí. V případě nutnosti vyřizuje problémy se Stavebním úřadem, s Technickou správou komunikací či s Dopravním inspektorátem v závislosti na daném problému.

3.2. VÝZKUMNÁ STRATEGIE

Protože zkoumání sociálních struktur, mezi něž se řadí i budování lokální identity, není příliš kvantifikovatelným fenoménem, zvolila jsem pro svou práci kvalitativní výzkumnou strategii. Tato výzkumná strategie je vhodná rovněž pro sledování sociálních interakcí a chování jednotlivců v mikroregionu (Hendl, 2005: 50-58). Kvalitativní výzkum obvykle nestaví na žádné předem stanovené hypotéze, ale využívá induktivního přístupu, podle něhož může být teorie odvozena teprve ze zobecnitelných výsledků z nasbíraných dat (Bryman, 2008:11).

Data jsem sbírala od dubna 2013 do konce září stejného roku a v průběhu, kdy rozhovory probíhaly, jsem se snažila flexibilně reagovat na nabyté poznatky a pohotově se jim přizpůsobovat (Hendl, 2005: 50-58). Poté co jsem při terénním výzkumu a v polostrukturovaných rozhovorech nashromáždila obsáhlý a podrobný materiál, jsem vše analyzovala a interpretovala (Hendl, 2005: 52).

Vzhledem k tomu, že jsem před vstupem do terénu v obci sama žila třetím rokem, fyzické prostředí pro mě nebylo novým místem. To však nemohu říci o sociálním prostoru, protože kromě nejbližších sousedů, se kterými jsem komunikovala spíše „přes plot“, jsem zdejší obyvatele buď neznala vůbec, nebo je znala pouze od vidění. Na místní aktivity jsem byla přizvána rok před počátkem

tohoto výzkumu zcela náhodně. Přivedla mě k nim aktérka Jana, se kterou jsem se jednoho dne dala do řeči na autobusové zastávce. Nicméně ani tam nebylo lehké se blíže seznámit, protože jsem si všimla, že lidé od samého počátku utvářejí hloučky, v nichž interagují se svými známými a přáteli. Domnívám se, že protože jsem čerpala z vlastní zkušenosti novousedlíka a přistěhovalce z města, bylo pro mě snazší vžít se do světa aktérů, kteří jsou rovněž novousedlíky. Vše jsem tedy vnímala z perspektivy insidera neboli zúčastněného pozorovatele. Insider i outsider mají odlišný úhel pohledu, který vede k jiným interpretacím (Jones, in Biograf, 2006: 18-23). Jednou z výhod perspektivy insidera v mém případě bylo, že získat aktéry k rozhovoru bylo zřejmě snazší, než kdybych v obci nebydlela. Během terénního pozorování jsem tak alespoň zpočátku do terénu vstupovala přirozeně a zpočátku nikdo o mém výzkumu neměl ani tušení. Jakmile aktéři odhalili mou pozici výzkumníka, v některých případech se během aktivit chovali trochu obezřetněji. Zároveň musím konstatovat, že s některými informátory jsem se během výzkumu blíže seznámila a v některých případech se z nás dokonce stali přátelé, a proto jsem musela dbát na to, aby to příliš neovlivnilo způsob, jakým vnímám sociální realitu. Výhodou insidera se v mém případě ukázalo i to, že pro mě bylo mnohem snadnější dodatečně informátory oslovit a otázat se na některé nejasnosti, na něž jsem při rozhovoru zapomněla, nebo které vyvstaly v průběhu psaní práce.

3.3. TECHNIKA SBĚRU DAT A JEJICH ANALÝZA

Data jsem nasbírala prostřednictvím polostrukturovaných rozhovorů, které jsem doplnila o zúčastněné pozorování a o obsahovou analýzu internetových stránek obce.

Všechny rozhovory proběhly v období od července do září 2013 po předběžné dohodě s aktéry, ke které došlo buď na základě doporučení, nebo po přímém oslovení informátora. S předem připraveným seznamem otázek, který se v průběhu rozšířil, jsem chtěla odhalit, která z rovin zájmu je u jednotlivce aktuální a jedná-li se u něj o formální či neformální participaci. Rozhovory se odehrály v přirozeném prostředí aktérů v místech jejich domovů nebo na jejich zahradách, což napomohlo k navození příjemné atmosféry a uvolnění. Na

diktafon jsem vše nahrála teprve po získání informovaného souhlasu od každého informátora a z důvodů zachování autentičnosti všech výpovědí, jsem následně provedla jejich doslovnou transkripci (Hendl, 2005: 208). Proto jsou části rozhovorů, které analyzuji, ponechány v nespisovné češtině. Některé informátory znám osobně, a proto si během nich tykáme. Vybrané citace informátorů, které používám v empirické části práce, uvádím v uvozovkách a nejdůležitější části z nich záměrně zvýrazňuji tučným písmem. Ke každé citaci přikládám pasportizaci, která bude obsahovat pseudonym křestního jména, aktérův věk a rok přistěhování na vesnici. V empirické části občas uvádím četnost některých hodnocení, přestože si uvědomuji, že do kvalitativního výzkumu nepatří. Činím tak z důvodů, aby byl text transparentní.

Od každého z nich jsem nasbírala velké a různorodé množství dat, které jsem roztřídila do kategoriálních systémů podle shodných témat, a tím jsem je mírně redukovala (Hendl, 2005: 211). Tyto systémy jsem dále analyzovala formou otevřeného kódování, které mělo text tematicky rozkrýt (Hendl, 2005: 247).

Další technikou sběru dat bylo zúčastněné pozorování. Jako obyvatelka této obce jsem věděla, že zdejší komunita vesnice je poměrně činorodá, a že mnozí její občané organizují nebo se účastní různorodých aktivit. Zajímalo mě tedy, jestli se na sociální interakci s ostatními obyvateli obce podílejí i novousedlíci. Zároveň jsem chtěla zjistit, jsou-li jen pasivními účastníky, nebo jestli přebírají aktivní úlohu v některé z kategorií občanské participace. Snažila jsem se s jedinci navázat intenzivnější kontakt, což je pro tento typ výzkumu důležité (Hendl, 2005: 51). Chtěla jsem však, aby vše působilo přirozeně a nenuceně. Vše jsem bedlivě pozorovala a pečlivě a do detailů zapisovala průběh aktivit, jak je pro tento typ výzkumu nutné (Bryman, 2008: 387).

3.4. ZÚČASTNĚNÉ POZOROVÁNÍ

Zúčastněné pozorování jsem prováděla na akcích dobrovolného Občanského sdružení konajících se od dubna do října 2013. Zde jsem byla rovněž v roli účastníka a má úloha výzkumníka zůstala dlouhou dobu v utajení (Bryman, 2008: 412). Zatímco na kulturních akcích jsem byla účastníkem spíše pasivním, na aktivitách určených dětem jsem díky své dceři přijala aktivní úlohu. Kromě podrobného popisu těchto akcí, jsem sledovala a zaznamenávala, jestli se těchto

aktivit účastnili i mnou vybraní informátoři. Dále mě zajímalo, jestli se také aktivně podílejí na některé z kategorií občanské participace.

Jak již bylo řečeno, než vyplulo napovrch, že píše práci o novousedlících této obce, byli někteří účastníci na aktivitách v mé přítomnosti hovornější a naopak, poté co byla má identita vyzrazena, sdělovali to ti, co to již věděli na terénních akcích ostatním přátelům kolem sebe. Ti pak ke mně přistupovali poněkud obezřetněji, i když v žádném případě nepřátelsky. Nejmarkantnější to bylo vidět v případě příchodu na akci „Hřiště“, kdy po sdělení jednoho informátora, že píše práci o obci, celý stůl ztichl a další hovor vázl. Přesto mohlo jít pouze o můj subjektivní pocit a přítomní se tak mohli chovat ze zcela jiných důvodů.

V tomto časovém rozmezí nabízelo občanské sdružení 3 typy akcí. Do první skupiny patřily akce neformálního charakteru, zaměřené hlavně na děti. Spadalo sem dubnové Pálení čarodějnic, červnový Den dětí a loučení s prázdninami v prvním zářijovém týdnu, které vesničané obvykle znají pod názvem „Hřiště“ podle místa konání. Poslední aktivitou byla hra pro děti s názvem „Šipkovaná“, která se konala v říjnu. Nápad na uspořádání Šipkované vzešel z hlavy jedné z mnou vybraných informátorek, která sama není členkou sdružení a která mě požádala o pomoc s organizací.

„Pálení čarodějnic“ bylo v minulosti důležitým tradičním svátkem, kterým předci zahajovali hospodářský rok, avšak dnes je považováno spíše za oslavu jara pro děti a má společenskou a zábavnou funkci (Válka, 2011: 121). Veřejnou neformální aktivitou je i „Den dětí“, který patří k nově vzniklým svátkům 20. století. Na organizaci a přípravách obou výše zmíněných aktivit se podílejí členové občanského sdružení a další vesničané. Oslava loučení s prázdninami je aktivita, kterou si vymysleli místní občané, a v mnohém se Dětskému dni podobá. Také tato aktivita má zejména funkci zábavní a společenskou. Společenskou a zábavní funkci plní i „Hřiště“, které však není určeno jen dětem, ale také dospělým, kteří se zde mají možnost setkat, popít spolu a zatančit si, protože na večer je každoročně připravena živá hudba.

Vedle těchto aktivit jsem navštívila dvě akce kulturního charakteru, které se konaly v místním Kostele sv. Šimona a Judy: „Noc kostelů“ a „Květiny pro Dolín“. Zdejší kulturní akce nejsou určeny jen místním, ale jsou na nich vítáni i příchozí odjinud. Válka (2011: 143) zmiňuje, že ateizací české společnosti rostou snahy navázat kontakt s většinovou veřejností. Jedním způsobem, jak toho lze dosáhnout, je adaptace budov na společenské prostory, kde lze pořádat různé

typy kulturních akcí. Tyto snahy je možné vidět i zde, kde je ke kulturním činnostem hojně využíván kostel. Přestože nebyl odsvěcen, pravidelné bohoslužby se zde nekonají a křesťanské události, k nimž je přizván farář, jsou pořádány jen výjimečně. Během letošního roku tomu bylo pouze v případě adventního koncertu, kdy se konala také bohoslužba. Dobrovolnice, které připravují výzdobu na předvánoční koncerty, však křesťanské tradice při výzdobě respektují, takže např. po dobu adventu nepoužívají pro výzdobu veselé barvy jako je červená. Zatímco „Noc kostelů“ organizují diecéze po celé České republice na přelomu května a června již od roku 2009, akce „Květiny pro Dolín“ (viz. Příloha č. 2.) vznikla z popudu místní obyvatelky ve spolupráci s městem Slaný.

Třetí typ aktivit občanské participace spadá do formální kategorie a na zdejší vesnici sem patří pouze „Valná hromada“. Občanské sdružení ji svolává od doby své existence obvykle na červen každého roku. Řeší se zde běžná problematika obce a vesničané jsou informováni o komunikaci mezi městským úřadem a sdružením. Haukanes (2004: 93) uvádí, že veřejné aktivity tohoto typu se často pojí s následnou oslavou, kdy formální schůze je krátká a poté jí provází „zapití“. Tento způsob se osvědčil i zde. Vedle toho probíhají každé dva roky volby do rady sdružení, které se účastní zejména členové sdružení.

3.5. OBSAHOVÁ ANALÝZA INTERNETOVÝCH STRÁNEK

Provedla jsem také obsahovou analýzu webových stránek Dolína, kde mě zajímalo vnější zpracování a vnitřní znaky dokumentu a to, jakým způsobem vypovídají stránky o skupinových či jednotlivých postojích a hodnotách (Hendl, 2008: 132).

O místní stránky se stará dobrovolník, který je také jedním z aktérů polostrukturovaných rozhovorů. Analyzovala jsem odezvy a připomínky na akce pořádané občanským sdružením a typy dokumentů, fotografie starousedlíků i nové fotografie Dolína a okolí, fotky z pořádaných akcí. Zajímalo mně, kdo přispívá do diskuse a od koho příspěvky pocházejí a jak se výroky vztahují k fyzickému a sociálnímu prostředí obce.

3.6. VÝBĚR VZORKU

Informátory jsem se snažila získat formou účelového přístupu v kombinaci s technikou sněhové koule, tzv. snowball sampling (Hendl, 2005: 152-154). Ze začátku jsem vedla rozhovory s nejbližšími sousedy, které jsem již znala a od některých z nich jsem získala kontakt a doporučení na další novousedlíky. Většinou mě nasměřovali za svými přáteli ze sousedství, a proto lze z rozhovorů rozpoznat určité sítě známostí. Vedle těchto kontaktů jsem získala informátory během aktivit občanského sdružení, kde jsem s žádostí o rozhovor oslovila předem vytipované vesničany, o nichž jsem již věděla, že jsou novousedlíky.

Vzorek jsem vybírala nejen z řady novousedlíků bydlících v novostavbách v mé části vesnice, ale rovněž z dalších oblastí obce se staršími domky. Abych dosáhla vyváženosti vzorku, snažila jsem se získat nejen členy občanského sdružení, ale také novousedlíky, o nichž jsem se domnívala, že se aktivit příliš neúčastní, abych tak odhalila, jestli mezi aktivní občanskou participací a identifikací k dané lokalitě existuje nějaký vztah. Z nově přistěhovaných novousedlíků se mi podařilo získat pouze dva informátory. Většina ostatních v obci bydlí déle než pět let. Cílenými dotazy jsem chtěla odhalit, která z rovin identifikace u vybraných novousedlíků je aktuální a jestli formálně či neformálně participují na dění v obci. Přestože jsem měla předem daný soupis otázek, které jsem všem pokládala, v průběhu rozhovoru jsem se snažila spontánně reagovat na konkrétní situaci a pružně otázky doplňovat, podle konkrétních specifik a rozdílů, které během hovoru vypluly na povrch (Hendl, 2005: 174). Seznam základních otázek naleznete v příloze č.1.

Pro svůj výzkum se mi nakonec podařilo získat 11 informátorů ve věku 35- 55 let. Z hlediska věkového rozmezí, zastoupením obou pohlaví a různorodostí vzdělání lze vzorek považovat za heterogenní. Na základě splnění základních kritérií, jímž je novousedlictví a bydliště v lokalitě obce, se však jedná o vzorek homogenní. Přestože získat informátory pro svůj výzkum nebylo příliš problematické a všichni bez výjimky mi byli ochotni poskytnout časově náročný rozhovor a přizvat mě do svého soukromí, jako největší problém se ukázala nutnost zajistit vzorek v omezené věkové kategorii. Dalším překvapením pro mě bylo, že někteří jedinci, kteří byli ochotni rozhovor podstoupit, nakonec nespádali do kategorie novousedlictví, přestože se mi to tak zpočátku jevílo, protože bydleli

v novostavbě. Dva muže jsem tak do svého výzkumu nemohla zahrnout, protože i když se přistěhovali z města, původem pocházeli z Dolína, kam se posléze vrátili, když založili rodinu. Přestože jsem se snažila vytvořit rovnoměrný vzorek mužů a žen, ženy svým počtem muže převážily v poměru 7 : 4.

Profily informátorů

Pro přehlednost uvádím tabulku podle doby nastěhování, včetně základních autobiografických údajů a počtů dětí, které mají informátoři v trvalé péči. Z důvodů anonymity jsou všem přiděleny pseudonymy, se kterými pracuji také v empirické části. Informátory řadím podle doby jejich nastěhování na vesnici.

Pseudonym	Věk	Pohlaví	Vzdělání	Nastěhování	Povolání	Stav	Počet dětí v péči
Pavel	48	Muž	Středoškolské	2012	Invalidní důchodce	Rozvedený	0
Andrea	42	Žena	Středoškolské	2012	Zdravotní sestra	Svobodná	0
Marie	31	Žena	Vyučena	2008	Mateřská dovolená	Vdaná	2
Petr	37	Muž	Vyučen	2007	Letištní mechanik	Rozvedený	1
Jitka	32	Žena	Vyučena	2007	Nezaměstnaná	Vdaná	3
Michal	49	Muž	Středoškolské	2006	Manažer	Ženatý	1
Eliška	45	Žena	Vysokoškolské	2006	Sociální pracovnice	Vdaná	1
Jana	55	Žena	Středoškolské	2005	Učitelka 1. stupně	Vdaná	0
Radka	32	Žena	Středoškolské	2004	Operátorka	Vdaná	1
Klára	48	Žena	Středoškolské	2002	Administrátorka	Vdaná	0
David	39	Muž	Vysokoškolské	1997	Pracovník policie	Ženatý	3

Vedle stručné tabulky příkládám rovněž stručnou charakteristiku všech informátorů spolu s útržky jejich výpovědí, v nichž uvádí důvody, které je vedly k přestěhování z města na venkov a dalších specifik, kterými se blíže vyhraňují.

1. Pavel, 48 let, rok nastěhování 2007

Pavel bydlí v Dolíně teprve přes rok a koupil si již postavenou novostavbu na kraji vesnice. Narodil se v Hradci Králové, ale 23 let žil ve Slaném. Z města ho to táhlo zejména kvůli lidem a ruchu. Uvádí k tomu: *„Lidi...lidi, protože nemám rád lidi. A trpím sociální fóbií. A na sídlišti sem se strašně trápil a všechno mě to dodělalo. Takže můj sen byl vypadnout z toho města na vesnici.“* Pro přestěhování do této obce však neměl konkrétní důvody a obec blíže neznal. Ke koupi domu ho vedla zejména konkrétní nemovitost inzerovaná na internetových stránkách, která ho upoutala na první pohled. Pavlovi děti jsou již odrostlé a nebydlí s nimi.

2. Andrea, 42 let, rok nastěhování 2012

Andrea se narodila ve Slaném a tvrdí, že k přestěhování na venkov ji vedlo zejména soužití s partnerem: *„Já sem původně ze Slaného. Vedlo mě k tomu vedlo soužití s partnerem. Jak sem to sem měla udělat jinak, když on zakoupil barák. Prostě jsem sem šla za nim. Venkov sem moc neřešila.“* Bydlí v nové části obce v novostavbě, která byla dokončena před jejich přistěhováním. To, že se stěhuje na venkov, v ní údajně nevyvolávalo žádné specifické pocity. Výběr této vesnice byl pro ni čistě náhodný, i když uvádí, že samotný dům se jí líbil. Andrea nemá děti ve vlastní péči.

3. Marie, 31 let, rok nastěhování 2008

Marie je původem ze Slaného a do Dolína se přestěhovala kvůli manželovi, jehož rodina odsud pochází. Nakonec si postavili novostavbu v nové části obce. *„No my sme nejdřív měli bydlet tam dole, protože přítelova maminka ta tady bydlela od mala. Ta tady měla rodiče, takže ona tady odtad' pochází. Takže my sme nejdřív, že budeme mít dole barák. Ale tam architekt, že to je špatný. Takže zbourat a to, takže sme vlastně sháněli, nesháněli.“* Neměla jasné preference a výběr lokality vesnice

u nich vyhrál zejména kvůli vysokým cenám bytů ve Slaném. Co se týče konkrétní vesnice, tu blíže neznala, ale vyhovovala jí její blízkost k městu, v němž byla zvyklá. Sama několikrát uvedla, že se života na venkově trochu bála. Marie vychovává dvě malé děti.

4. Petr, 37 let, rok nastěhování 2007

Petr se narodil ve Slaném, kde žil než se do obce přestěhoval a tvrdí, že se do této obce dostal zcela náhodně. Důvodem pro koupi parcely za účelem výstavby rodinného domu na klíč byla potřeba vlastního bydlení pro něj a jeho rodinu. Od počátku preferoval bydlení na venkově a uvádí k tomu: „*No protože sme chtěli domeček a v každém případě ty pozemky na vesnici jsou cenově přístupnější než ve městě, no. Takže ve městě by byl tenhle pozemek třeba třikrát dražší než na vsi.*“ Zároveň však uvítal polohu vesnice, která je blízko městu Slaný. Petr má jedno dítě ve vlastní péči a dvě děti z rozvedeného manželství, které za ním pravidelně jezdí.

5. Jitka, 32 let, rok nastěhování 2007

Jitka se narodila v Praze, avšak většinu svého života prožila v bytovce v Kralupech nad Vltavou, ze kterých se přistěhovala za partnerem, který zde již bydlel. „*Barák starší byl postavený a tady máme novostavbu (pozn. ukazuje na horní patro, kde sedíme), tu už sme vytvářeli spolu.*“ Jejím důvodem tedy nebyla primárně touha po bydlení na venkově. Dům, který již stál, společnými silami přestavěli. Neznala tak ani vesnici, ani další obyvatele. Jitka vychovává tři děti.

6. Michal, 49 let, rok nastěhování 2006

Michal je ze Slaného, kde bydlel se svou rodinou v rodinném domku, s nímž se do Dolína přestěhoval. Jako hlavní důvody uvádí, že se s manželkou dohodli pro výstavbu zcela nového domu, protože starší dům jim již nevyhovoval. Novostavbu si postavili svépomocí. Vesnici znal poměrně dobře z dětství. „*Měl sem tu pár kluků, chodili se mnou do školy. Ono se to hodně změnilo, ty kamarádi ze 70% už tady nejsou, ty se odstěhovali někam. Nemaj ke komu se vrátit, většinou rodiče už umřeli. Nebo tady byli jenom babičky.*“ Mluví o tom, že tehdejší podoba

vesnice se dost proměnila. Michal s manželkou mají v péči jednoho syna a pravidelně za nimi jezdí také vnoučata.

7. Eliška, 45 let, rok nastěhování 2006

Eliška se na Dolín přestěhovala ze Slaného, ale narodila se v nedaleké obci Hvězda. Na obou místech bydlela v rodinném domku. Začal jí však vadit ruch z okolí. Parcelu dostala darem v nové části obce a dům si spolu s manželem postavili sami bez větší pomoci řemeslníků, na což vzpomíná jako na těžké a náročné období. *„Všechno sami, všechno sami. My sme měli jednoho zedníka. Měli sme vlastně oba upravenou pracovní dobu. To sme tady byli každej den do večera a soboty sme makali a neděle od šesti od rána do večera do osmi. Dneska už bych to nedala. Kdybych věděla, do čeho du. Nebo bych to nedělala tak veliký, postavím fakt nížkej...Fakt to bylo hrozný.“* Vzpomíná na to, že jejich dům byl jedním z prvních v této části obce. Přestože vesnici zčásti znala, nebylo to důvodem k přestěhování, protože vesnice se jí vůbec nelíbila. Eliška pečuje o jednoho syna a navštěvují je jejich vnoučata.

8. Jana, 55 let, rok nastěhování 2005

Jana je původem z Moravy, odkud se přistěhovala do Slaného za prací. Je vdaná a její syn je již dospělý a nebydlí s nimi. Sama uvádí, že na Moravě bydlela v baráku a bydlení na sídlišti se jim přestalo líbit. Nové bydlení hledala přes inzerát a požadovala přitom vesnici, která je v blízkosti ke Slanému. Uvádí k tomu: *„Hledala sem po okolí a jako že je to nejbliž k Slanýmu a byla tady dobrá cena. Jako hezký to bylo Hmm, takže tě to oslovilo. No my sme bydleli v dva plus jedna. A v baráku kde sme bydleli, nám se to přestalo líbit. A začalo to inzerátem, když tam byl inzerát dům za byt.“* Spolu s manželem koupila starší nemovitost v centru obce, kterou rekonstruovali. Samotnou vesnici moc neznala a nebylo pro ni moc důležité, jak obec, do které se chce nastěhovat, vypadá. O to více ji místo později příjemně překvapilo. Za značnou výhodu považovala blízkost ke Slanému, do kterého dojíždí za prací.

9. Radka, 32 let, rok nastěhování 2004

Radka pochází z Tuřan, které se nachází poblíž Slaného, kde žila v bytovce. V Dolíně bydlí 9 let s rodinou. Za tuto dobu se však na popud manžela přestěhovala z jedné novostavby do druhé, kterou v současnosti dokončují. Zatímco první novostavba, kterou vybudovali svépomocí, se nachází v nové části obce, současný dům je v jiné části obce, kde také vznikají nové domy. Oproti původnímu místu se zde nenachází hlavní silnice a jejich dům je větší a má menší zahradu. Jako důvody k přestěhování na nové místo uvádí, že výstavba domů, je manželův koníček. S novým domem se ještě stále sžívá.

„ Je to těžký, nechtěla sem se toho zbavovat. Už jenom kvůli tomu místu. Protože tam to bylo vůbec, co se týče silnice, všeho, lepší (...) Tak zvykám si, samozřejmě tam to bylo menší, útulnější, tady je to zase větší, co se týče manžela ekologičtější, já nevím co všechno.“ Z Tuřan se přestěhovala, protože jí vyhovovalo, že zde nikoho neznají. Zároveň se jí líbí, že je obec blízko od města Slaného. Radka vychovává jednoho syna.

10. Klára, 48 let, rok nastěhování 2002

Klára se narodila v Ústí nad Labem a do Dolína se přestěhovala před jedenácti lety z Roudnice nad Labem, kde dlouhé roky bydlela v panelovém bytě. Mezi hlavní důvody k přestěhování na venkov řadí možnosti úspornějšího bydlení, dobrou vzdálenost od Prahy, do které dojíždí za prací, a protože venkov považovala za klidnější místo pro život. *„Hlavně to, že sem si nemohla ovlivňovat výši poplatků, nájmu a tak dále a potom taky nepořádek a hluk v domě.“* Tuto obec si vybrala zcela náhodně z inzerátu, protože starší dům, který s manželem rekonstruovala, ji oslovil a to jak konkrétně vesnice vypadá, pro ni nebylo v tu chvíli důležité. V Dolíně tehdy nikoho neznala. Její děti jsou již odrostlé a nebydlí s nimi.

11. David, 39 let, rok nastěhování 1997

David se na vesnici přestěhoval z Chomutova, aby to měl blíže do Prahy, do níž dojíždí za prací. Jak uvádí, v době kdy kupoval starší barák, byly ceny nemovitostí velmi přemrštěné a hlavním důvodem pro něj byla výhodná cena a poloha vesnice. V této obci nikdy předtím nebyl a nevzpomíná si již, jaký na něj tehdy vesnice udělala dojem, protože v té době to nepovažoval za důležité. Uvádí: *„ Bylo*

to jiný, že mi bylo o 16 let míň. Bylo to jiný, že mně spoustu věcí bavilo víc, než teď mě baví. Takže nevím. To je těžký.“ David se stará o tři děti.

3.7. HODNOCENÍ A REFLEXE VÝZKUMU

Podle Brymana (2008: 376) je u kvalitativního výzkumu velmi nízké kritérium reliability, na jejímž základě je možné studii replikovat. V případě, že výzkum provádí jiná osoba, může zejména u zúčastněného pozorování dojít ke změně pohledu a k odlišné interpretaci jevů.

Důležitou roli u tohoto typu výzkumu hraje validita, kterou lze rozdělit na několik kritérií jako je důvěryhodnost, přenositelnost, potvrditelnost a hodnověrnost (Bryman, 2008: 34). Proto, abych dosáhla co nejvyšší důvěryhodnosti, musela jsem své výsledky neustále evaluovat a konzultovat s odborníkem, který dohlížel na to, aby vše bylo v souladu se sociální realitou (Bryman, 2008: 377).

Během svého výzkumu jsem měla stále na vědomí, že mikroregion sociálního světa, který studuji, se váže k ojedinělému kontextu a významům (Bryman, 2008: 378). Výzkum má tudíž omezenou přenositelnost a jeho výsledky je možné vztahovat jen na podobný sociální svět s lidmi, kteří žijí v analogických podmínkách. Protože se z některých z nás stali v průběhu výzkumu přátelé, musela jsem stále mít na mysli nezaujatý postoj, abych dostala potvrditelnosti výzkumu (Bryman, 2008: 378).

Většina informátorů odpovídala se zájmem zejména na otázky týkající se nedostatků v oblasti infrastruktury obce, přestože věděli, že tento výzkum nemůže k nápravě současného stavu nijak napomoci. Jednou se mi přihodilo, že rozhovor byl domluven s oběma partnery, ale manžel od něj nakonec ustoupil s vysvětlením, že by stejně nic nového neřekl. Přesto jsme po dokončení rozhovoru s manželkou dále pokračovali v interakci a musím přiznat, že se nejednalo o jediný případ, kdy po rozhovoru následovala další socializace a bližší seznámení s informátorem či s jeho členy rodiny.

Bezprostředně po domluvě k poskytnutí rozhovoru, projevíli někteří zájem si práci přečíst a blíže se zajímali o to, čím se budu přesně zabývat. Ačkoli se někteří z nich se zprvu zdráhali rozhovor poskytnout s vysvětlením, že o vesnici

nic nevědí a moc lidí tady neznají, když jsem jim blíže vysvětlila, jakým tématem se budu zabývat, bez problémů svolili. Když jsem s žádostí o rozhovor oslovila Elišku během jedné z aktivit OS, z vlastní iniciativy mně představila předsedovi Sdružení, kterému vše sdělila a který se vyptával, na jaké téma píši a projevil zájem si práci přečíst. Musím tedy konstatovat, že většina informátorů se o mou práci alespoň trochu zajímala.

3.8. ETIKA VÝZKUMU

Všechny účastníky jsem předem ujistila o anonymitě vztahující se na všechna poskytnutá data. Od aktérů jsem získala informovaný souhlas s výzkumem a nabídla jim, že pro základní orientaci budu uvádět pouze jejich pseudonym. V závěru nepřikládám celý přepis rozhovorů, během něhož mnohdy zazněly některé osobní informace (Hendl, 2005: 155). Zároveň měním jména všech osob, které během rozhovorů aktéři zmiňují. V případě nejasností uvádím do závorek poznámku s označením příslušníka rodiny, o kterého se jedná, z důvodů lepšího porozumění. Veškerá nasbíraná data jsem pečlivě uschovala, aby nedošlo k jejich zneužití. Jméno obce a údaje o vesnici nechávám z důvodu přenositelnosti výzkumu nezměněny.

Před polostrukturovaným rozhovorem jsem informátorům sdělila základní informace k tématu, ačkoli jsem dbala na to, abych je nadměrně podrobným popisem svého výzkumu neovlivnila v jejich výpovědích (Bryman, 2008: 212). S aktéry jsem jednala podle procedurální etiky, abych se neprovinila proti základním etickým principům. Vzhledem k tomu, že výzkumník aktivně vytváří interpretace, byla jsem si během výzkumu vědoma toho, že tímto způsobem zčásti výzkum mohu ovlivnit (Guillemin, Gillam, 2004: 23 - 25).

4 EMPIRICKÁ ČÁST

FORMY IDENTIFIKACÍ S OBCÍ

4.1. FYZICKÉ PROSTŘEDÍ

Významným aspektem, který má vliv na budování lokální identity, je fyzické prostředí. Prostor jedince obklopuje v každodenním životě a stává se jeho nedílnou součástí. V souvislosti s lokální identitou u novousedlíků se budu zabývat fyzickým prostředím vesnice a jejího blízkého okolí, domu a zahrady jednotlivých aktérů a budu chtít zjistit, jaký si aktéři k tomuto prostředí budují vztah.

Ve výpovědích aktérů jsem nezaznamenala významné prvky tesknění nebo sentimentu, kterým by se přehnaně vraceli k původním místům bydliště a přestože mnozí na předchozí místa nějakou formou naráželi a srovnávali ho s tím nynějším, nevypozorovala jsem větší náznaky přílišné emocionální vazby na předchozí bydliště. Jeden z aktérů dokonce v souvislosti s přestěhováním z místa, kde se narodil, hovoří o výzvě, kterou by měl člověk za život podstoupit a bez níž by se sám cítil být ošizen. Vzápětí však dodává, že stěhovat odsud by se již nechtěl.

„Sem rád, že jsem to udělal, že sem šel z toho místa, protože si myslím, že by měl člověk asi vystřídat víc míst v životě, než být na jednom od narození do smrti. Protože ti to přinese do života nějaký výzvy, nějaký změny, nějakou adaptaci i v tom sociálním prostředí, je to určitě dobrý poznat za život jiný lidi, než lidi, s kterými vyrůstáš od dětství a seš na jednom místě, což třeba nezavidím lidem, který se tady narodili, najdou si tady sousedku, partnerku a jsou tady celý život.“ David, 39 let, [1997]

Dva další aktéři, kteří jsou partnery, hovoří o tom, že jsou zvyklí se stěhovat a dokonce nevylučují, že se později nepřestěhují i odsud.

Jak již bylo řečeno, mnozí si nové místo propojují s minulými zkušenostmi a nový domov srovnávají buď s místy, kde původně žili nebo se v nich narodili a nepřímou se tak vrací k vazbám z minulosti. Většinou mluví o svém minulém způsobu života, vysvětlují, jaké to bylo žít ve městě, nebo uvádějí příklady, kdy to

jinde fungovalo lépe. Tato interpretace se většinou týká prostoru vesnice, její infrastruktury nebo volného času a zvyklostí, které byly odlišné. Pokud uvádějí něco v souvislosti s prostorem svého domu, je to většinou pozitivní nebo neutrální. Do nového místa si projektují i svou budoucnost a devět z nich uvedlo, že by zde rádi prožili své stáří. Tři z nich vyjádřili, že by v jejich domě mohly bydlet jejich děti, které by jim mohly ve stáří pomoci.

*„Jediný, že mam ten veľkej barák. Takže doufam, že se sem nastěhuje syn s rodinou, **nebo že bych si tady chtěla postavit vejmínek**. Já to tady vidim prostě. Manžel teda řekl, že už v žádným případě nic stavět nebude.“* Eliška, 45 let, [2006]

Někteří si během zvažování své budoucnosti v této lokalitě uvědomují potíže, které by mohli pro ně nastat. Jmenují například obtíže s dopravou nebo nutnost přizpůsobit dům z důvodu stáří. Objevují se i myšlenky, že pokud to bude příliš problematické, z vesnice se odstěhují. Přesto si však většina z nich budoucnost v tomto místě představuje.

4.1.1. PROSTOR DOMU A ZAHRADY

Život na venkově byl až donedávna spjat s jinými životními podmínkami a jinými hodnotami než tomu bylo na městě. Vlivem modernizace a urbanizace se podmínky a hodnotový žebříček vesničanů značně přiblížil těm městským a to se projevilo i na nové venkovské výstavbě. Tyto změny se příchodem novousedlíků zintenzívněly. Ti s sebou často přinášejí jiný styl chování a mimo jiné i nové trendy v oblasti bydlení, což se přímo projevuje ve fyzickém prostoru, do něž někdy nepřiměřeně zasahují. Většina venkovských domů se v mnohém přiblížila modernímu bydlení ve městě. Oproti městskému bydlení jsou stávající domy na venkově mnohdy komfortnější, zvláště pokud se jedná o novostavby. Nabízí více prostoru a soukromí a právě komfort a luxus se pro některé novousedlíky stal hlavním důvodem, proč se na venkov stěhují. To potvrdili také někteří informátoři, kteří uvedli, že na venkov se přestěhovali, aby své rodině s dětmi poskytli lepší zázemí a životní podmínky. Jiné informátory, kteří měli děti již odrostlé, lákalo bydlení na venkově zejména kvůli většímu soukromí a klidu a

z důvodů většího komfortu. Ti, kteří bydlí v nové části obce, mají okrasné zahrady a v některých případech také bazény či jezírka. V domech, které si aktéři přestavěli ze starší zástavby, tyto prvky většinou nenalezneme a dům se nachází na menším pozemku.

Nejen většina nově příchozích, ale rovněž jiní vesničané již nemají silný vztah k půdě a neživí se zemědělstvím (Hudečková, Lošťák, 2000: 35). Jejich zahrady neslouží primárně k tomu, aby na nich pěstovali ovoce a zeleninu a chovali domácí zvěř, ale pořizují si okrasné zahrady. Tyto tendence lze spatřit i v této obci. Pouze tři informátoři uvedli, že si pěstují zeleninu a ovoce pro vlastní spotřebu a vyhradili k tomu větší část zahrady. Přesto však z některých výpovědí vyplývá, že mají kladný vztah k životnímu prostředí a k okolní krajině.

Kandert (2008: 376) uvádí, že v dětství a v době dospívání se často formují kamarádské skupiny, které pak hrají významnou roli v sociálním prostředí i v době dospělosti. Vypozorovala jsem, že dnes se na mnohých zahradách nachází soukromá dětská hřiště a mnohé děti v důsledku toho často nechodí na místní hřiště a nenavazují v místě bydliště vztahy v kamarádských skupinách.

Se svým domem a zahradou se většina informátorů silně identifikuje. Roubal (2009) uvádí, že jedinec prožívá lokální identitu ve své každodennosti a zároveň si k místu vytváří intimní vztah. Každodennost se objevuje také ve výpovědích některých informátorů v souvislosti s tím, jak se vyjadřují k fyzickému prostředí svého domu. Shledala jsem, že informátoři si k domu vytvořili intimní vazbu a že jejich emoce jsou posilovány plněním obvyklých povinností a úkolů. Vypozorovala jsem následující kontexty, v nichž informátoři mluvili přímo či nepřímo o svém vztahu k fyzickému prostoru domu.

a) Domov jako intimní, důvěrné místo

Informátoři většinou nepoužívali přesného označení domova, nebo přímo nevyjadřovali, že se v novém domě cítí jako doma, ale v prostoru domu vymezili nějaké místo, kde rádi tráví svůj volný čas a odpočívají. K těmto místům řadili zejména posezení na zahradě nebo na terase, kde si mohou odpočinout a v klidu vypít kávu. Jana na otázku, co má na svém domě ráda odpověděla takto:

„No to ticho a ten klídek tady. Ten dvorek.“ Jana, 55 let, [2005]

Někteří taková místa stavěli do kontrastu s bydlením ve městě, kde sezení na zahradě postrádali. Také jiní informátoři uvedli, že domov je pro ně místem ticha a klidu. K prostoru domu a zahrady si vybudovali intimní vztah. V souvislosti s tím nepřímo zaznělo, že domov je pro ně místem bezpečí, kde se mohou uvolnit a kam se mohou uchýlit před vnějším uspěchaným světem. Eliška např. přirovnala své bydlení k dovolené a uvedla, že se tady cítí spíš „jako na chatě“. Dva informátoři uvedli, že mají velmi náročnou práci, kde se musí často scházet s lidmi a doma si od nich mohou odpočinout.

„Asi takhle, pro mě je dobrý, že tady je klid a že si odpočinu od lidí. Ale to je daný prací, že v práci se stýkám s hodně lidma, s hodně lidma mluvím přes den, s hodně lidma něco řeším a rád si od lidí odpočinu. Stačí mi ty dobrý sousedi a ten volnej čas.“ David, 39 let, [1997]

b) Domov jako práce

Někteří si vybudovali své domy svépomocí, jiní dům koupili již postavený a celý nebo pouze část ho přestavěli. Občas informátoři hovořili o svém úsilí a popisovali těžkosti, které s výstavbou museli podstoupit. Vzpomínali na množství práce, kterou s výstavbou domu měli. Přes vynaloženou energii a čas, to zejména muži hodnotili jako něco, co si sami vybrali a co je baví.

„Mam takovou povahu, že si to chci dodělat. Kdybych tady jenom bydlel a užíval si svejch koníčků, tak budu bydlet a užívat si svejch koníčků. Jenomže člověk má povahu, že si to chce pořád zlepšovat a zlepšovat. Takže ten dům je taky takovej koníček. (...)Přibyl mi v podstatě nověj koníček. Dům a zahrada, protože to neberu jako práci, jako třeba mytí nádobí. Beru to jakože mě to baví.“ Petr, 37 let, [2008]

Touto formou si budovali vztah k prostoru domova také jiní, které bavilo, že jejich životní styl je díky tomu mnohem aktivnější než ve městě. Mluvili o každodenních povinnostech, které se k údržbě domu a zahrady vážou.

c) Domov jako emoce

Přestože téměř nikdo v této souvislosti nevedl, že domov je místem, kde jsou zvyklí, k domu informátoři měli kladné emoce, které vyjadřovali zejména

v souvislosti s jeho koupí a přestěhováním. Jitka jako jediná uvedla, že dům je také prostorem, na nějž si člověk uvykne.

*„Když se začneš cejtít v novým baráku jako doma, **tak seš prostě doma a zvykneš si na to okolí, na ten prostor...**„* Já to mam takhle.“ Jitka, 32 let, [2007]

Naopak Radka, která se přestěhovala z jedné části vesnice do jiné, v této souvislosti uvedla, že v novém domě zvyklá ještě není a zvyknout si musí. Vztah k prostoru svého domu si vytvořili již od samého počátku, když si dům vybírali. Dům je musel oslovit, buď svou podobou, nebo polohou. Všichni si nové bydlení vybrali na základě toho, že se jim líbila poloha pozemku nebo již postavený dům, který je něčím zaujal. Nevybírali tak pouze podle racionálního úsudku na základě výhodné vzdálenosti od města a dobré ceny, ale také podle emocionálního zážitku, který u nich nové místo vyvolalo. Eliška vzpomínala, že jakmile uviděla parcelu, kde ještě nic nestálo, okamžitě ji vytanulo na mysli, jak to tu jednou bude vypadat. Doslova uvedla, že jakmile to místo uviděla, „už to tu měla namalovaný“. Ti, jejichž dům už stál, obvykle zaujala samotná fotka domu, kterou viděli na internetu, což se při obhlídce ještě umocnilo. To mělo zásadní vliv na jejich rozhodnutí. Informátoři často zmiňovali, že hned jak dům viděli, nemuseli se dlouho rozmýšlet. Pavel odpověděl na otázku, co ho vedlo ke koupi tohoto domu takto:

*„Naprostá náhoda. Prostě sem se podíval na internet. **Viděl sem tam krásnej barák, krásnej obrázek.** Tak sem se sem jel podívat. Na Dolíně sem asi nikdy předtím nebyl. Jenom sem tudy projížděl, akorát jsem tušil, že to je na kopci, jo. **V podstatě láska na první pohled, obrázek.**“* Pavel, 48 let, [2012]

Většina informátorů si hned při příjezdu všimla krásného výhledu na krajinu Českého středohoří, který ze svého domu mají. Uvedli, že se rádi dívají z oken a pohled na okolí hodnotili velmi pozitivně. Mnozí tvrdí, že to byla první věc, které si při příchodu do této vesnice všimli a která na ně silně zapůsobila.

4.1.2. VESNICE A JEJÍ OKOLÍ

Zaznamenala jsem dvě dimenze vymezování se k vesnici. V první z nich informátoři mluvili o venkově obecně a většinou ho srovnávali s předešlým životem ve městě a v druhé dimenzi mluvili konkrétně o této vesnici. Když informátoři hovořili o celé vesnici, jejich výpovědi byly téměř vždy negativní s výjimkou výhledu do okolí, které se všem líbilo. Jediným hezkým místem byl pro některé z nich kostel, který můžou příchodí spatřit již z dálky a byla to pro ně kladná dominanta, avšak vzápětí reflektovali, že je v dezolátním stavu a to u nich opět vyvolalo nespokojenost. Informátoři se často shodovali v tom, že vesnice je ošklivá nebo ničím nevyniká a v souvislosti s tím uváděli, že se jim nelíbí, v jakém stavu se nachází zdejší infrastruktura. Často zmiňovali, že vzhled vesnice při výběru nového bydlení nehrál téměř žádnou roli, protože zde našli výhodný pozemek nebo jim vyhovovala svou blízkostí k městu. Eliška uvedla, že vesnici sice znala, ale protože se jí vůbec nelíbila, nikdy by jí ani nenapadlo, že se sem jednou přestěhuje. Petr uvádí některé z důvodů, proč se mu obec nelíbí.

*„Jako vesnice taková se mi nelíbí, je sešlá. Lidi tady nemaj peníze. Město na to docela kašle. Nejsou tady chodníky, jsou tady ještě hliněný silnice.. **Znám hezcí vesnice i tady v okolí Slaného, který jsou na tom v podstatě líp** „ Petr, 32 let, [2008]*

Podobné výpovědi jsem našla i u dalších, kteří uváděli různé příklady z předchozích míst, kde předtím žili nebo kde se narodili a uváděli, v čem tato místa byla lepší. Tato konkrétní obec nesplňovala mnohé představy, které aktéři o venkově měli. Mezi některé z nich patřilo to, jak by mělo vypadat okolí vesnice. Dva informátoři uvedli, že by si v okolí vesnice představovali lesy a pěkné cesty, kam by mohli chodit na procházky a v souvislosti s tím uvedli, že se jim zdejší cesty nelíbí, protože jsou zarostlé a neudržované. Srovnávali obec se svou bývalou chatou, kde se jim okolí líbilo mnohem více. Oba dva také tvrdili, že ve Slaném, odkud se přistěhovali, bylo mnohem více příležitostí k procházkám. Klára si všimla, že obci chybí hezká návěs, kterou považuje za důležitou zejména z estetického hlediska. Radka vesnici srovnávala s obcí, v níž se narodila a kde to podle ní vypadalo lépe.

Když se aktéři vyjadřovali k tomu, co jim na venkově obecně chybí, srovnávali to s životem ve městě. Často uváděli, že oproti vesnici je ve městě „vše po ruce“. Zejména ženy často uváděly, že jim chybí obchod, protože byly zvyklé každý den si dojit koupit základní potraviny a čerstvé pečivo. Některé z nich však uvedly, že se již naučily nakupovat vše ve velkém a nyní se bez obchodu v místě bydliště obejdou. Jiné ženy uvedly, že je pro ně problematické dojíždění a nelíbilo se jim, že jsou zcela závislé na autě. Andrea v této souvislosti řekla, že kvůli tomu se zejména v zimních měsících cítí izolovaně, protože se kvůli špatnému počasí a údržbě silnice nemůže dostat tam, kam by chtěla. Eliška si uvědomila, že jí zde chybí kultura, za kterou musí dojíždět.

Na druhou stranu se jim na venkově obecně líbilo několik věcí. Často oceňovali, že můžou trávit více času venku a být na čerstvém vzduchu, provozovat jiné typy aktivit než ve městě. Zejména ženy s dětmi kladně hodnotily, že venkov je vhodným místem pro jejich děti, které zde mohou volně pobíhat po zahradě nebo v blízkosti domu a ony se o ně nemusejí strachovat tolik jako ve městě. Jedna z nich uvedla, že své starší děti může bez obav „vypustit“ na ulici, kde mohou volně běhat s kamarády. Marie přitom vzpomíná na své dětství, které by tímto chtěla přiblížit i svým dětem, což jí venkov díky svému prostředí umožní.

„Tady si aspoň zažijou takovýto hezký, co sme zažívali my. Ty děti si dneska neuměj hrát. Jdeme do lesa, tak mu ukazuju, že sme sbírali čtyřlístky a lezeme po stromě a máme domečky v lese a takovýhle věci. Mně se to hrozně líbí. Já mu to ukazuju, aby měl na co vzpomínat. Já s těma dětma, vlastně když přijedou, tak sme minule dělali šipkovanou po celým hořejšku. Takže se snažim, no.“ Marie, 31 let, [2008]

Z výše uvedených výpovědí lze vyvodit, že přestože se většina aktérů poměrně s velkou intenzitou vztahovala k prostoru svého domu a zahrady, identifikace s fyzickým prostředím vesnice, zejména se stavem obce, byla slabší. Avšak většina informátorů měla vztah k přírodě a k okolní krajině, která je oslovila a k níž si vytvářeli emocionální vazby od samého počátku nastěhování.

4.1.3. VOLNÝ ČAS

Zatímco u některých informátorů byl jejich minulý život svázán se životem ve městě v panelovém bytě, jiní se narodili nebo prožili část života v jiné vesnici nebo v rodinném domě ve městě. Ti, kteří se přestěhovali z bytu, většinou uvádějí, že přestěhování s sebou přineslo výraznou změnu životního stylu. Většina z nich zhodnotila, že velkým přínosem je zejména přilehlá zahrada, kde nyní tráví hodně času. Všimli si, že ve městě tolik času venku netrávili nebo to bylo složitější. Jana například uvedla, že ve městě během víkendu někdy „ani nevylezli“ ven. Na zahradě však nejen relaxují, ale také pracují.

Většina z nich uvedla, že zahrada a barák znamená více práce a dále také to, že na vesnici „má člověk úplně jiné starosti“ a má kvůli tomu mnohem méně volného času. Marie např. vyjádřila, že zde má méně času běhat s dětmi venku, protože se musí více starat o velký dům. Informátoři se shodli, že nyní musí pečovat o velký dům a zahradu a některé trochu mrzelo, že jim již nezbývá tolik času jezdit na výlety nebo navštěvovat přátele. Jediný Pavel v souvislosti s tím zmínil, že díky novému bydlení má více volného času, který teď tráví kvalitněji, protože ve městě musel vždy někam jezdit, aby tak mohl dělat to, co nyní může provádět na své zahradě:

„Takže v podstatě toho volného času tady mám strašně moc a na druhou stranu se netrápím tím, že ten čas mám a nevláám se někde. Což mě teda fascinuje, to je pecka. Je to naprostej, je to psychická vzpruha. To je rozdíl tak ohromnej a markantní bydlet v rodinným domě na vesnici, ne ve městě, tam to zase je trošičku něco jinýho. Ale na vesnici, když to člověk srovná s tím panelákem, zase. Prostě to je nesrovnatelný dá se říct.“

Pavel, 48 let, [2012]

Zejména muži uvedli, že bydlení v domě s sebou nese mnohem více povinností a manuální práce na domě a zahradě. Někdy vyjmenovávali své nové povinnosti, mezi něž patřilo sekání trávy, různé typy oprav a kutilských prací. Pavel si například uvědomil, že na venkově je v zimě mnohem více práce s odklizením sněhu a dodal, že to by ve městě zcela odpadlo. Přesto však mnozí vyjádřili, že tato práce je baví a že jedním z důvodů, proč se do domu přestěhovali je, že se takto mohou seberealizovat. Petr si nedovedl představit, že by někdy měl znovu bydlet v paneláku, protože život na venkově pro něj znamená být aktivnější a v paneláku by se nudil. Muži si tak své povinnosti často vykládali jako zábavu.

To, že ve městě se mají lidé více času „poflakovat“, patřilo k interpretacím i jiných informátorů, kteří to někdy stavěli do kontextu své vlastní zkušenosti, kdy ve městě měli spoustu času, který však promarnili, zatímco zde musejí pořád něco dělat. Ženy mluvily o tom, že většinu svého času stráví úklidem a že bydlení ve městě díky tomu, že bylo menší, nebylo tak náročné na údržbu. Žádná z nich však tuto činnost nepovažovala za koníček.

„Přijde mi, že furt uklízím a že furt nikde nic není vidět. To je hrozný. Opravdu si připadam, že jenom furt uklízím.“ Marie, 31, [2008]

Dvě z nich však uvedly, že již upustily od svého záměru mít dům pečlivě naklizený, a raději se věnují jiným aktivitám.

Mnozí vyjádřili, že příchodem na venkov se již nemohou tak intenzivně věnovat svým původním koníčkům, protože zde na ně mají méně času. Mezi tyto aktivity řadili návštěvu restaurací, posiloven a tělocvičen nebo návštěvu divadel a kina. Vzápětí však někteří uvedli, že důvodem pro oslabení těchto zálib není ani tak přestěhování na venkov, ale to že založili rodinu a musí se nyní spíše věnovat dětem. Proměna životního stylu se tak nepojí pouze ke změně bydliště, ale často jde ruku v ruce s dalšími změnami v jedincově životě a informátora k tomu ani tak nenutí okolnosti, ale jeho vlastní rozhodnutí. Petr k tomu uvádí:

*Ty koníčky se nelišej ale je jich míň. Ten podíl toho času na koníčky a na práci v domácnosti, nebo na práci kolem baráku je takovej, že **barák převažuje a ty koníčky jsou už jenom tak v menší míře, aby se to dalo zvládnout**“*

Petr, 37 let, [2008]

Pouze Pavel řekl, že na vesnici může dělat něco mnohem častěji, než tomu bylo ve městě. Na rozdíl od života v paneláku, kde své letecké modely nemohl pouštět tak často, mu zde stačí pouze vyjít před barák, čímž podle svých slov ušetří spoustu času.

Přesto však někteří z nich považovali dojíždění do města za komplikované a sdělili, že je to někdy od provozování zálib odradí a tím pádem by je ve městě dělali zřejmě častěji. Špatnou frekvenci autobusů zmínily také ženy, které měly děti školního věku, a kterých se dojíždění týkalo.

4.2. SOCIÁLNÍ VZTAHY

Další významnou rovinou, v níž se aktéři identifikují s obcí, je sociální prostředí, do něhož patří sociální a sousedské vztahy, kamarádství a přátelství. Někdo pak může aspekt sociálního prostředí považovat za důležitější než fyzický prostor, přestože sociální oblast je fyzickým prostorem podmíněna. Jedinci si vytvářejí během svého života na vesnici vlastní sociální síť, do níž na venkově nejčastěji spadají sousedé či přátelé (Kandert, 2004: 73). V důsledku toho, že novousedlíci na vesnici nežijí od dětství, neplatí, že by si své primární vztahy vytvářeli v různých kamarádských skupinách v rámci této vesnice, ba právě naopak. Vyvázaní vztahů z lokálního kontextu, kdy lidé udržují řadu vztahů mimo lokalitu, je dnes na venkově zcela běžné nejen mezi novousedlíky (Giddens, 1998: 26).

Kamarádství vs. přátelství

Informátoři rozdíl mezi přátelstvím a známostí přesně nedefinují, ale rozdíl mezi oběma chápou a přátelství přisuzují větší váhu. Většina z nich se přistěhovala z města a ponechala si určité sociální sítě, které přestěhováním nekončí. Někteří z nich hovoří o tom, že stále jezdí do města na návštěvy, nebo naopak že přátelé jezdí na návštěvy k nim. Tři z nich uvádějí, že mají spíše přátele mimo obec a někteří, že je to tak půl napůl. Protože většina z nich dojíždí za prací do měst, v jejich sociální sféře mohou kromě příbuzných a sousedů hrát důležitou úlohu také kolegové z práce (Válka, 2011:95).

Přesto většina nějakého přítele nebo známosti v místě bydliště má a většinou jde o sousedy. Dvě informátorky však uvádějí, že za přátele považují kolegyně nebo kolegu z práce, který bydlí v jiné části vsi a se kterými si rozumí více než se sousedem.

To, že sousedé nutně nemusejí být přáteli, vyplývá i z dalších výpovědí. Např. Petr ve výpovědi verbalizuje, že sousedé pro něj nejsou skutečnými přáteli a zároveň charakterizuje sousedské vztahy jako formu komunikace, při níž je nutno zachovávat jistý druh odtažitosti.

„Přátele tady úplně jako nemam, pár známých, vysloveně spíš sousedy. (...) Udržujeme spíš takový jako...snažíme se je úplně nepouštět k tělu. Udržujeme spíš takový sousedský vztahy, no.“ Petr, 37 let, [2008]

Jen ojediněle se informátoři zmiňují o tom, že ještě vůbec nenavázali žádné vztahy, jak tomu bylo v případě Kláry, která si to interpretuje jako něco, co způsobilo každodenní dojíždění a trávení víkendů na chatě, která je daleko od místa bydliště. U dvou informátorů to je zřejmě dáno tím, že se přestěhovali teprve před rokem. Pavel tvrdí, že se o navázání přátelských vztahů snažil, ale z nějakých důvodů mu to nevyšlo.

„Ale jako přitele, že bych tady vysloveně jako měl, tak to tady nemám. Myslel sem si o jednom, že to bude přítel, ale nakonec sem zjistil, že to asi nevyjde.“ Pavel, 48 let, [2012]

Chápání mezilidských vztahů

Na obyvatelstvo venkova dnes není možno pohlížet jako na jednotnou komunitu a integrovaný celek, protože jeho sociální struktura je, na rozdíl od venkova před kolektivizací, který se skutečně vyznačoval integrovanější komunitou s určitými rysy uzavřenosti, mnohem různorodější (Heroldová, 1984: 131). Venkov již nelze považovat za harmonické místo oproti městu s lépe fungujícími mezilidskými vztahy, protože se od té doby v mnohém proměnil a o uzavřenosti prostředí a jednotné stabilní komunitě již nelze hovořit. Ve starém modelu venkova byly sociální skupiny propojeny ekonomicko-společenskými vazbami a závislostmi (Heroldová, 1984: 131). Lidé byli nuceni spolu vycházet a sdílet uzavřený prostor. Podle Heroldové k vytvoření mezilidských bariér došlo až s příchodem novousedlíků na venkov, kdy se vytvořily meziskupinové bariéry (1984: 133).

Všimla jsem si ale, že u mnoha aktérů tento stereotyp o harmonické homogenní komunitě stále přetrvává. Mají představu, že v prostředí venkova by měla být uzavřená, homogenní komunita se stabilnějšími mezilidskými vztahy. Tento pohled jim mohl být vštěpován výchovou nebo vzdělávacím systémem. Ve výpovědích pak vyjadřují nepříjemné překvapení nad tím, že jejich představa se neslučuje se skutečností. Někteří z nich vyjadřují lítost nad tím, že lidé ve zdejší vesnici nejsou více pospolu, že se baví jen určité skupinky mezi sebou. Své pocity verbalizují v pojmech „rozulicovaný“, rozdělený, moc lidí se spolu nezná“.

mluví Andrea o návratu z Pálení čarodějnic, kdy si všimla na vesnici určité rozdělenosti.

„Já sem si všimla, oni tady byly rozkastovaný jako po tý vesnici, když sme vlastně se vraceli. Tak někde byli, pak byli na hřišti..To mi to někdo říkal z tý vesnice, že to jako není jeden suk.“ Andrea, 42 let, [2012]

Mnozí ve svých výpovědích v souvislosti se vztahy zmiňují slovo „družnost“. Idylické vztahy, družnost a přátelství opět považují za něco, co je pro prostor venkova přirozené. V důsledku toho pohlížejí na sociální prostředí a na komunitu této obce kriticky, protože zdejší vztahy nepovažují za dostatečně vřelé a jejich vytvořený stereotyp se dostává do rozporu s vnímanou realitou. Jana srovnává vztahy na venkově s městem.

„Je to uplně jedno, jestli seš ve městě nebo na vesnici, ty lidi ty vztahy mají podobný. Myslela sem si, že ty vztahy budou družnější“ Jana, 55 let, [2005]

Vypozorovala jsem, že potřeba harmonických vztahů a integrovanější komunity nepřevládala jen u informátorů, kteří měli zájem o to, tyto vztahy rozvíjet a budovat, ať již přímo se sousedy nebo s celou skupinou, ale i u lidí, kteří zde téměř žádné vztahy nenavázali a na životě v komunitě moc neparticipovali a ani se o to z jakýchkoliv důvodů nesnaží.

4.2.1. SOUSEDÉ A SOUSEDSTVÍ

Jak již bylo řečeno, charakteristickými vztahy na venkově jsou vztahy sousedské. Podle Kanderta (2004: 73) je sousedem nejen ten, kdo bydlí v sousedních domech, ale v některých případech i obyvatelé domů stojících ve druhém pořadí od centrálního domu.

Většina informátorů sice přesně neverbalizuje, koho za souseda považuje a koho již ne, ale z jejich výpovědí vyplývá, že mají jasnou představu o tom, že sousedé jsou osoby žijící do určité vzdálenosti. Tato vzdálenost je však pro některé z nich velmi relativním pojmem. Nejčastěji o sousedech hovoří jako o

těch, se kterými sdílí část plotu. Někteří tak mají sousedů mnoho, protože jejich velká zahrada sousedí s mnoha dalšími parcelami. Na rozdíl od Kandertových (2004: 73) poznatků někdy ve výpovědích zaznělo označení souseď i pro někoho, kdo bydlel na protější straně nebo na konci ulice. Někteří během svých výpovědí často ukazovali napravo či nalevo podle toho, o kterém sousedovi právě mluvili a blíže specifikovali jeho přesné místo jako např. „soused, který bydlí na konci ulice“ nebo uvedli jeho příjmení nebo přezdívku. Ve dvou případech mluví informátoři o sousedovi jako o někom, kdo má dům ob jeden plot. Shodou okolností šlo o ty, kteří bydlí u sebe a mluvili tak jeden o druhém a mezi sebou měli souseda, který na místě bydlí pouze několik měsíců.

David je jediným informátorem, který se snažil verbalizovat, kdo je pro něj souseďem. Uvádí, že to není kdokoliv z celé vesnice, ale pouze osoby v úzkém okruhu obklopující jeho dům.

„Sousedský vztahy mám na mysli dvoje souseďy, mám na mysli mikroregion. Takže ne celou vesnici, protože vesnice žije svým životem, tady levá strana se nebaví s pravou stranou a tím jak já nejsem starousedlík, jsem nově to...tak pro mě nejdůležitější je ten mikroregion. Tak pro mě nejdůležitější je ten mikroregion. Souseďka tady, souseď Zlámal támhle a souseďi pode mnou. To sou lidi, který vytvářej tvůj svět.“ David, 39 let, [1997]

Několik informátorů se několikrát ve svých výpovědích dotklo praktik, které očekávají, že jejich souseďé budou vykonávat. Mnoho z nich mluvilo v této souvislosti o nutnosti vzájemně si pomáhat, kterou byli také ochotni poskytnout. Jiní uváděli, že souseď by měl být slušný a je nutné s ním udržovat dobré vztahy, čímž zpravidla mysleli, že by se měli zdravit a respektovat. Pouze někteří zahrnuli souseďy do své sociální sítě a udržovali s nimi časté kontakty různorodé povahy, o čemž se zmiňuji v další kapitole. Pro některé tak hrálo sociální prostředí a vztahy se souseďy větší roli a oproti jiným mu přikládali velkou hodnotu. V jednom případě přikládal informátor sociálnímu prostředí dokonce vyšší hodnotu než fyzickému prostoru.

„U mě souseďi dělaj hodnotu víc než poloviční toho bydlení. Není to barák, není to prostředí, není to vesnice.“ „Tak na prvním místě souseďský vztahy, který se i díky mě, díky mému přístupu a díky štěstí na souseďy podařilo vytvořit. **Takže na prvním místě souseďský vztahy, který bych nevyměnil za nic.**“ David, 39 let, [1997]

Naopak jiní informátoři sice sousedy zcela ze svých životů nevypustili, ale uvedli, že sousedské vazby jsou spíše strohé a nahodilé a spočívají v občasných konverzacích, které se odehrávají ze zahrad a od vrátek. Pokud potřebují něco sousedovi sdělit nebo něco náhle vyřešit, vyjdou na zahradu nebo před vrátka, když souseda zahlédnou venku nebo když očekávají jeho příjezd domů. Většinou se s ním předem nedomlouvají. Do soukromé sféry svých sousedů z různorodých důvodů nechtějí příliš vstupovat. Tito informátoři zdůrazňují, že sousedy na návštěvy nezvou a za správné sousedské vztahy považují takové, kdy je udržován vzájemný odstup a slušnost. Ve dvou případech, u Pavla a Andrei, je to zřejmě dáno jejich krátkou délkou pobytu. Jedna z aktérek zmiňuje velké generační rozdíly.

„Sou tady starší lidi. Tady pan Václavík je úplně starej. Tady Ondruškovi sou taky starší, tady ty sousedi jsou taky starší. Takže akorát na sebe mávnem, pozdravíme se a nebavíme se víceméně.“ Radka, 32 let, [2004]

V jiných případech je uváděn nedostatek času. Zároveň se však může jednat o přenesené chování městského chování, kdy aktéři nemají potřebu a chuť se sousedy udržovat bližší kontakt, protože tyto vztahy nahrazují jinými, které považují za důležitější a prospěšnější. Pouze Petr ve svých výpovědích často verbalizuje potřebu klidu a ticha a je rád, že téměř žádné sousedy nemá a s nikým se bavit nemusí.

4.2.3. FORMA KOMUNIKACE MEZI SOUSEDY

Podle Kanderta (2004: 76) se sousedé navštěvují při důležitých svátcích a narozeninách. Vedle návštěv spolu sousedé běžně komunikují přes plot nebo ze svých zahrad, které jsou většinou průhledné a jejich obyvatelé tak mají jeden o druhém mnohem větší přehled, než kdyby bydleli ve městě.

K získání nových informací nemusejí venkované často ani s nikým komunikovat, protože na základě odpozorovaných zvyklostí svých sousedů, cokoli neobvyklého snadno odhalí (Haukanes, 2004: 89). Sama ze své zkušenosti

vím, že pokud se u sousedů děje něco neobvyklého, ze zahrady to uvidím téměř okamžitě a většinou to s partnerem také krátce okomentujeme. O tom se zmiňuje i David, který vyjmenovává jednotlivé příležitosti, při nichž své sousedy může spatřit, což může pro něj být i dalším motivem k hovoru. V dalších výpovědích také uvádí, že své sousedy vidí více, než kdyby bydlel ve městě.

*„Já když jdu venčit psa, tak potkam sousedku, jak zalejvá kytky, potkam souseda, jak seká trávu, **vidím souseda jak nahazuje zeď**, houknem na sebe pod' si dát kafe, nebo on jde okolo **a vidí, jak se slunim na terase** nebo něco, stav se na kafe nebo něco.“* David, 39 let, [1997]

Informátoři nejčastěji uváděli, že se svými sousedy komunikují přes plot nebo u vrátek, kde buď prohodí pár zdvořilostních frází během každodenních setkání, nebo se jen pozdraví a zamávají na sebe. Někteří zmiňují nahodilé návštěvy krátkodobého charakteru, kdy si spolu dají lahvové pivo u vrátek nebo vypijí kávu.

Vedle tohoto typu interakce vyhledávají někteří vesničané daleko intenzivnější kontakt a pravidelně se doma navštěvují. Vzhledem k tomu, že ve vesnici chybí hospoda, tento typ interakce je jakousi náhradou za setkávání v hospodě, avšak na rozdíl od setkání v hospodě se tímto způsobem sejde jen omezené množství vesničanů. Přesto však někteří muži vypovídají, že hospoda jim nechybí, protože když se s někým chtějí setkat, pozvou ho k sobě domů a více jim to vyhovuje. O vzájemných návštěvách a oslavách narozenin, svátků, či při plánovaných srazech na akcích občanského sdružení mluví sedm aktérů. Ne všichni je tak považují za obvyklé a někteří naopak uvedli, že své sousedy do soukromé sféry většinou nezvou.

Struktura obyvatel a sociální vazby se mění s nástupem konzumentské komunity a v důsledku toho se pomaleji rozvíjí sociální síť (Hudečková, Lošťák, 2000: 55). Sociální síť zde mám na mysli skupinu lidí, kteří se spolu často a s oblibou setkávají, interagují a udržují sociální vztahy. Ve svém výzkumu jsem mezi mnou vybranými aktéry vyzorovala dvě sociální sítě, které se mohou překrývat.

Do první sociální sítě spadají aktéři Eliška, Michal, Marie s manželem a další dva jejich přírodní sousedé popř. další, kteří se rozhovorů nezúčastnili. Tuto síť jsem pracovně označila jako Sociální síť volnočasových aktivit, protože jsem z

výpovědí vyzpozovala, že všichni informátoři shodně uvádějí, že spolu interagují nejen v místě bydliště při vzájemných návštěvách, na různých oslavách a aktivitách v obci, ale zároveň organizují volnočasové aktivity mimo obec, kdy spolu celé jejich rodiny jezdí na dovolené a na výlety. Informátoři se shodují na tom, že u nich došlo k vytvoření velmi těsného pouta.

*„No tak se **sousedkou támhle s Havlatovejma sme byli tři týdny v Itálii na dovolený. A jezdíme na dovolený, jezdíme na výlety. Když vezmem kluky, tak jedem na výlet. Tam s těma sme byli ted' na výletě, to sme ted' přijeli, s nima sme byli ted' na týden.**“*

Marie, 31 let, [2008]

Vedle těchto typů interakcí u nich existují i příležitosti, kdy se spolu zvláště shází pouze ženská a mužská skupina. Zatímco muži obvykle popíjejí, u žen je to různorodější.

*„Tady třeba s Mrázkovejma se sejdem nebo **my sme se s holkama scházely všechny čtyři, co sme tady, vlastně to sou hodně mladý holčiny proti mně. Měly sme takový období, že sme si pustily film, k tomu sme si načaly láhev, povídaly si, to byly takový hezký večery. To sme dělaly hodně do loňska, a nějak letos nebyl čas a nějak to padlo.**“*

Eliška, 45 let, [2006]

Do další sociální sítě spadá Jana s manželem, Jitka a David a budu ji zde dále nazývat Reciproční sociální sítí podle typu interakce, která u nich převládá. Jsou spolu v častém kontaktu, nejen protože bydlí poblíž jeden druhého, ale rozumějí si a mají chuť si navzájem pomáhat. Informátoři shodně zmiňují, že Jana pomáhá s hlídáním dětí a oni ji pak na oplátku pomůžou s prací v kostele a s kulturními aktivitami, které organizuje, nebo ji někam dovezou autem.

Většina novousedlíků však berou určitou formu komunikace se sousedy za samozřejmost, a pokud je tato norma porušena, považují tyto praktiky za podivné. Někteří venkované dnes kolem svých domů staví vysoké zdi či neprůhledné ploty, tak aby zabránili pohledu dovnitř a ochránili si své soukromí. Tento trend lze spatřit i zde. Přestože žádný z mých informátorů si kolem svého pozemku bariéru bránící ve výhledu nepostavil, někteří mají zkušenost ze svého okolí a na ní reflektují. Hovoří o podivném chování nebo o neslušnosti toho, kdo tuto bariéru vybuodoval. Dvě ženy, které mají stejného souseda, tak podrážděně

reagují na nečekaně zahrazený výhled rákosovou zástěnou jako reakci na jejich snahy komunikovat.

*„A tak vyšla z baráku, Jitka, a ona furt já až jí uvidim, tak hned na ně...a ptala se jí: “no co máte?” A ona: “prosim?” “No co máte?” “No holčičku.” “A jak se jmenuje?” “Ema.” “A jak se daří?” A on, dělá nám jenom radost...**A druhý den sou tam ty dráty a druhý den tam byl rákos, abysme tam neviděli...ty vado. Jako já je nepotřebuju, jenom je mi to záhada.**“*

Jana, 55 let, [2005]

S další kritikou porušovaných norem jsem se setkala, když soused odepřel základní formu výpomoci, která od něj byla očekávána. Konkrétně šlo o odchyt psa, který někomu utekl a soused odmítl vyhovět prosbě a psa chytit. Jiní shodně vyjádřili, že od sousedů očekávají slušné vystupování a pořádkumilovnost. Informátoři v Sociální síti volnočasových aktivit si téměř všichni stěžovali na jednoho ze sousedů, který pravidelně nesekal trávu, zanedbával svou zahradu a navíc s nimi odmítal komunikovat. V jednom případě informátorovi vadilo, že v letních měsících sousedé pouštějí hlasitou hudbu a ruší noční klid.

4.2.4. SOUSEDSKÁ VÝPOMOC

Sousedí spolu udržují dobré vztahy nejen formou komunikace, ale také díky vzájemné sousedské výpomoci, která je rovněž považována za samozřejmou, i když v daleko menší míře než tomu bylo v minulosti. Protože dnes již vesničané z většiny nepracují v zemědělství, nejedná se o pomoc s pracemi sezónního charakteru ani o výpomoc při výstavbě domu, která byla kdysi běžná (Kandert, 2004: 76). Vesničané tak na sobě nejsou tolik závislí jako kdysi a reciprocita probíhá jen drobnou formou, i když se stále očekává odpovídající protihodnota.

Mezi novousedlíky ve zdejší vesnici jsem našla řadu forem sousedské výpomoci. Jednou z forem je výměna potravin v případě, že někomu nečekaně a náhle dojdou. Taková výměna běžně funguje zejména mezi aktéry, kteří spolu sdíleli stejnou sociální a informační síť, a kteří spolu udržují dobré vztahy. V Sociální síti volnočasových aktivit to byly zejména ženy, které zmiňovaly

vzájemnou drobnou výpomoc, když jim nečekaně došly zásoby základních potravin.

„Tak naštěstí ještě ty susedky, že to oběhnu jako. Ted' už je to dobrý, že už sme si zvykly, že když něco, tak přiběhnu, nebo že přiběhnou oni.“ Marie, 31 let, [2008]

Dále informátoři nejčastěji uváděli, že susedé jim v době dovolených či nepřítomnosti majitelů domu zalévají kytky nebo dohlížejí na opuštěný dům nebo hlídání domácích zvířat. Všichni aktéři v Reciproční sociální síti navíc zmiňují výpomoc s hlídáním dětí. Zároveň reflektují, že vzájemná výpomoc je potřebná a nutná pro udržování dobrých vztahů se susedy a někteří si uvědomovali nutnost reciprocity, protože „člověk nikdy neví, koho bude někdy potřebovat“.

*„Když sused dole zatopí a lítaj ti saze od komína, tak můžeš bejt naštvanej, může ti to vadit a řekneš mu, hele susede štveš mě, ale řekneš to v dobrým, ale **pak když odjedu tak řekneš hlídej mi psa, dej mu nažrat, podívej se mi na barák, nebo susedce řeknu běž mi tady Pétu (pozn. syna) vyzvednout.**“* David, 39 let, [1997]

V důsledku proměny života na venkově již dnes není běžné, že se spolu susedé účastní zabijaček, draní peří apod. Nicméně někteří vesničané stále pěstují plodiny pro svou vlastní spotřebu a nadbytky pak rozdávají nejen mezi své příbuzné, ale i mezi susedy. Vypozorovala jsem, že mezi novousedlíky není záhumenkové hospodaření příliš obvyklé, a že pouze ve dvou případech mají aktéři sad, popř. větší zahradu, která je určena pro větší pěstování plodin a že zeleninu a ovoce více pěstují spíše lidé v jiných částech vsi, o nichž se domnívám, že jsou starousedlíky. Přesto však někteří informátoři uvádějí, že od svých susedů dostávají nebo susedům dávají své výpěstky ze zahrady, aniž by jim to něčím opláceli. Radka dostává výpěstky od suseda, který je starousedlíkem.

Výzkumník: Chcete tady pěstovat nějakou zeleninu?

*„Asi ne. Takhle nám to asi stačí, úplně, protože **my máme tady suseda strašně hodnýho, kterej je opravdovej pěstitel, on nám všechno dává.**“* Radka, 32 let, [2004]

U každého informátora jsem se však setkala s určitou formou sousedské výpomoci, kterou považoval za normu, a nezáleželo na tom, jakou formu interakce se mu se sousedy podařilo navázat.

4.2.5. VEŘEJNÁ MÍSTA SETKÁVÁNÍ

Mezi nejběžnější veřejná místa setkávání na vesnici, která slouží zároveň jako informační síť, je považován hostinec, obchod nebo náves. Zdejší vesnice však nemá ani hospodu ani obchod, a dokonce postrádá i funkční náves, kde by se dalo posedět na lavičkách, pozorovat dění a povídat si. Jedinou možnou veřejnou formou setkávání pro vesničany je tak účast na akcích občanského sdružení, které jsou za tímto účelem pořádány na volném prostoru, v kostele nebo v knihovně. Tyto aktivity však nejsou pravidelné a konají se nárazově, zhruba jednou za měsíc od podzimu do jara během víkendových dní a v létě zcela chybí. Ačkoli na tyto aktivity může dorazit každý, jejich náplní oslovují pouze určité skupiny obyvatel, pro něž jsou určeny. Nejčastěji jsou tak nechtěně vyloučeni např. teenageři či velmi staří lidé. Během dne se vesničané mohou setkávat na autobusové zastávce, nicméně vzhledem k tomu, že v současnosti je většina z nich nucena používat k přepravě auto, nemá tento prostor tak velký význam jako kdysi. Ve večerních hodinách je možné na špinavé a neútluné zastávce spatřit skupiny mladých teenagerů, kteří nemají kde jinde se sejít. Poblíž knihovny je menší hřiště, kde se během dne mohou setkávat některé maminky na mateřské. Z vlastní zkušenosti však mohu říci, že většinou je hřiště prázdné, a že děti dnes mají svá soukromá hřiště na svých zahradách. Významné veřejné centrum, které je zásadním faktorem k vytvoření dobře fungující komunity, zde tudíž chybí. Protože se spolu zdejší komunita nemůže pravidelně scházet, moc dobře se spolu nezná a dochází zde k upevňování meziskupinových bariér.

O tom, že se zdejší komunita nezná, mluví shodně i několik informátorek, zejména ženy, které jsou rozčarovány z toho, že když přijdou na některou z akcí, spoustu lidí neznají. Zároveň si myslí, že by to tak na venkově být nemělo a Jana dokonce uvádí, že si na základě toho nepřipadá jako na venkově.

Téměř všichni pak reflektují na absenci veřejných míst a myslí si, že vesničané potřebují nějaké místo, kde by se mohli pravidelně setkávat a interagovat.

Nejčastěji měli na mysli hospodu, která je na venkově často jediným místem, kde dochází k neformálním a neorganizovaným setkáním, což napomáhá zároveň k šíření informací a Haukanes (2004 :90) o ní proto hovoří jako o centru předávání informací. Eliška říká, že bez pravidelného setkávání je komunita „mrtvá“. Někteří uváděli, že v minulosti bylo na venkově běžné, že se spolu lidé sházeli v hospodě a chodili na pravidelné zábavy a kladně to hodnotili. Jiní se zmínili, že kromě odpočinku by zde mohli získat také užitečné kontakty na řemeslníky, informace apod. Pavel k tomu uvádí:

„No chybí tady hospoda, protože bez té hospody se ty lidi strašně málo poznaj. A já vlastně sem tady poznal pár lidí jenom díky řemeslu.“ Pavel, 48 let, [2012]

O chybějící hospodě nemluví jen muži, ale dokonce i některé ženy, které sice dodávají, že samy „na chození do hospod moc nejsou“, ale pro setkávání to považují za důležité. Marie tvrdí, že bez společenské místnosti se musejí lidé scházet ve svých domovech v menších skupinkách a nemohou se dobře poznat. Také zmiňuje, že se sama chce angažovat a nějakou hospodu zde otevřít:

„Nějakou společenskou akci, když už něco, tak všichni se rádi sejdou na tom hřišti, nebo takhle, ale nějaká hospůdka nebo něco takovýho by bylo hezký. Já sem právě slíbila, že tady něco otevřu....Když tady je problém s tím místem. Tady je problém s tím místem, no...Možná bych do toho šla, furt o tom přemýšlím. Nevim. Já si myslím, že jednou za měsíc i zábava by byla hezká.“ Marie, 31 let, [2008]

4.3. OBČANSKÁ PARTICIPACE

Kromě sociálních vztahů, které se odehrávají mezi sousedy a přáteli v soukromé sféře, mohou vesničané neformálně participovat ve sféře veřejné, tedy v různých spolcích a organizacích, mezi něž patří např. požární sbor, myslivecká sdružení apod. Občanská sdružení v souvislosti se svou činností často naráží na určitá úskalí. Prvním z nich je nedostatek financí a druhým nedostatek zájmu vesničanů. Problémem může být i to, když v obci chybí výrazné a vůdčí osobnosti, které by

komunitu dokázali probudit k životu (Hudečková, Lošťák, 2000: 81). V důsledku rozšíření konzumentské kultury se od svého vzniku tato sdružení proměnila vlivem masové kultury a globalizace stejně tak jako způsoby, jakým vesničané tráví svůj volný čas. Většina pořádaných akcí se odehrává o víkendech. Aktivity a svátky nejsou již lokálního charakteru, ale přizpůsobují se soudobým společenským oslavám, které probíhají po celé zemi.

V této obci existuje jediné sdružení nesoucí jméno Občanské sdružení Dolín (více viz kapitola 3.1), které primárně slouží k regulaci a usnadňování vzájemné interakce a k pořádání aktivit společenského a kulturního rázu. Ačkoli někteří z informátorů uvádí, že se aktivit příliš neúčastní, o existenci a fungování sdružení věděli všichni a hodnotili ho vesměs pozitivně. Líbilo se jim, že někdo ve svém volném čase dobrovolně a nezištně dělá něco pro druhé. Zvláště ženy s malými dětmi ocenily, že se sdružení dětem věnuje a pořádá pro ně akce.

Čtyři z informátorů jsou členy sdružení a jedna je členkou rady. Každý z nich se stará o jinou oblast, kterou si sám zvolil, protože ho zajímá nebo s ní má zkušenosti. Také oni mluví o tom, že bez jeho existence by vesnice nežila, byla by mrtvá, lidé by se vůbec neznali a nescházeli by se jako komunita. Reflektují na potřebu něco ve vesnici organizovat, aby zde byl nějaký druh společenského a kulturního vyžití. Nikomu z členů OS nevadil vynaložený čas a nehodnotili práci za příliš časově náročnou, ale naopak všichni shodně uvedli, že to „není tak hrozné“ a že „je to zatím baví“ a nepřipadali si, že by kvůli této práci museli něco příliš obětovat. Některým spíše vadilo, že do sdružení musejí dávat vlastní finanční prostředky.

Většina tvrdila, že byli alespoň na jedné z aktivit pořádaných Sdružením. Pouze Pavel vypověděl, že na aktivity Sdružení vůbec nechodí a jako důvod uvedl, že se nerad stýká s lidmi, které nezná. Přesto jsem ho na dvou akcích viděla. Uvedl však, že nevěděl, že je pořádá toto Sdružení, a dále tvrdil, že vyhazuje všechny letáčky a o aktivitách se dozvěděl zcela náhodně od souseda, který tam šel se svou rodinou a on se k nim připojil. Kdo akci pořádá, ho příliš nezajímalo. O tom, že vesničané často letáčky vyhazují, aniž by si je přečetli, hovoří také informátoři, kteří jsou členy Sdružení.

Někteří se zmínili, že na aktivity chodí velmi sporadicky a jako hlavní důvody uvedli nedostatek času, nebo stud. Intenzitu a formu občanské participace nemusí ovlivňovat je délka pobytu v obci, ale zároveň „mezigenerační omezení“ (Haukanes, 2004: 96). Vzhledem k tomu, že většina aktivit je orientována na

rodiče s dětmi, je pravděpodobné, že vesničané, kteří děti nemají nebo jsou jejich děti již odrostlé a ještě nemají vnoučata, si budou hledat cestu na účast na těchto akcích obtížněji. To ostatně uvádí i Klára, která tvrdí, že bude na akce chodit teprve až s vnoučaty.

U všech informátorů, kteří akce organizují, jsem zaznamenala určité rozčarování nad tím, že občané o aktivity neprojevují příliš velký zájem a že účast není taková, jakou by si přáli. Uvedli, že s přípravami akcí mají docela dost práce, která pak přijde vniveč. Někteří byli nespokojení s tím, že vesničané doručené letáčky vyhodí, aniž by je přečetli, avšak na druhou stranu vše kritizují a píší stížnosti buď na webové stránky, nebo přímo starostovi. Eliška v této souvislosti mluví o pocitech zbytečnosti.

*„Někdy si připadam, že je to **takový zbytečný**. Fakt si říkam, že ty lidi nemaj vůbec zájem, když se něco udělá, že to právě ani nečtou. Přitom je to těžký sehnat, přitom to je 130 papírů a na druhou stranu remcaj a jdou za starostou.“* Eliška, 45 let, [2006]

Kromě nedostatku zájmu je dalším problémem, se kterým se obecně potýká většina spolku a Sdružení, nedostatek finančních prostředků a potíže se sháněním sponzorů. Členové Sdružení zmiňují stále narůstající obtíže při hledání sponzorů. Zároveň mluví o tom, že dostat něco od města je téměř nemožné. Eliška zároveň uvádí, že v obci chybí vlivný podnikatel nebo někdo, kdo by byl ochotný obec finančně podporovat.

*„Pokud neseženem něco od sponzorů. Já sem letos sehnala nějaký přes Michala věci do tomboly, hračky pro ty děti, ale **on už dneska nechce nikdo dávat. Ono je to fakt strašně složitý**.“* Eliška, 45 let, [2006]

Podle interpretace některých informátorů však obec netrpí nedostatkem silných osobností. Dva z nich chválí práci a autoritu předsedy, který je podle nich obětavý a je člověkem na správném místě. Jeden z nich si dovede představit, že v případě samostatnosti obce by to byl on, který by stanul v čele obce ve funkci starosty.

Zatímco v minulosti měl Dolín kroniku, která udržovala u lidí povědomí o společenském životě obce, v dnešní době tuto funkci plní webové stránky, kde jsou všechny události a aktivity chronologicky zaznamenávány. Z většiny akcí existují fotografie, které jsou zde umístěny spolu se stručným popisem. O stránky

se dobrovolně stará David, který se přiznal, že stížnosti od vesničanů nechce zveřejňovat a záměrně se snaží vytvářet a šířit pozitivní obraz obce.

„Tak si to prohlídni. V tom je ta moje filosofie. Hledat jenom to dobrý a popisovat jenom to dobrý a vnímat jenom to dobrý. Takže neřeším to, že mi vadí, že městský nesekej trávu, že tady na tu vesnici město úplně kašle, že tady není relativně jinej kulturní život, že tady není krám, hospoda, že ty lidi nemaj k sobě jakoby blíž. Naopak tam na těch stránkách vyzdvihuju, že se něco děje, byť je to v malý míře, že se něco podniká... Takže hledám na tom jenom to pozitivní, protože nad tím negativním ani nechci přemýšlet, protože tam není cesta z toho ven.“ David, 39 let, [1997]

Webové stránky se mohou podílet na upevnování sounáležitosti u vesničanů, ale zároveň reprezentují vesnici i mimo ni. Záměrně šířený pozitivní obraz bez negativních příspěvků, může ovlivnit „cizí“ návštěvníky webových stránek, kteří na základě takto vytvořeného obrazu mohou považovat obec za idylické prostředí, i když tomu tak není.

4.3.1. SPOLEČENSKÉ AKTIVITY

Většina aktivit společenského charakteru je vícegeneračních, ale některé skupiny obyvatel nejsou těmito aktivitami přímo osloveni, protože jsou orientovány zejména na děti, jejich rodiče či prarodiče. Jak už bylo řečeno, tento faktor se může projevit formou nižší účasti vesničanů, kteří děti nemají nebo jsou jejich děti již odrostlé. Během terénního pozorování jsem si všimla, že vesnice má vysoký počet dětí předškolního a školního věku. Ve vsi je podle Elišky také kolem dvaceti adolescentů, na něž se žádná s aktivit neorientuje. Uvádí, že dva z nich jsou členy sdružení a že o vánočním koncertu jí pomáhali v kostele s občerstvením. Informátorka si uvědomuje, že adolescenti jsou časově vytíženi a ve vsi se moc nezdržují. Jak uvádí: „táhnou hodně do Slaného“. Přesto se je snaží spolu s OS více zapojit a připravují pro ně Máje:

„Ale každopádně i sme plánovali Máje, že bysme tu udělali, ale nevíme, jestli mladý do toho pudou. Protože to by mělo být v rámci mladejch, že by mladý se měli hlavně snažit.“ Eliška, 45 let, [2006]

Vzhledem k absenci hospody a jiného významného informačního centra, jsou tyto aktivity pro vesničany také jedinou společenskou událostí a pro komunitu mají společensko-integrační funkci. Vesničanům to poskytuje příležitost k setkání a k interakci ve veřejné sféře, kdy se mohou vidět také s lidmi z jiné části vesnice. Tyto aktivity jsou často také příležitostí setkat se s místními řemeslníky a získat další významné kontakty. Pavel, který v obci nebydlí dlouho a nemá malé děti, přišel na akci Valné hromady právě za účelem oslovit místního truhláře, od kterého něco potřeboval.

V rámci terénního pozorování jsem se zúčastnila Pálení čarodějnic, Dnu dětí, Valné hromady a Loučení s prázdninami. Všechny tyto aktivity měly podobný průběh a s výjimkou Valné hromady byly primárně orientovány hlavně na děti.

Na přípravách Pálení čarodějnic se podíleli zejména muži, kteří v březnové brigádě vyklestili a pokáceli překážející keře a stromy poblíž cest. Dva z informátorů se této brigádě zúčastnili a vyjadřují se k ní spíše negativně. Nelíbí se jim, že se jí každým rokem účastní pořád titíž a zároveň, že tím dělají práci za Technické služby, které by se měli o vesnici starat místo nich.

Fatra byla již připravena na plácku za vsí, kam jeden z vesničanů v dodávce dovezl pivo, které bylo možno si zakoupit. O něco později dorazila paní s vozíkem naloženým vodou, kterou dávala dětem zadarmo. O bezpečnost a organizaci se staral hlavně předseda OS, který je sám hasičem. Před velkou fatrou, kterou zapálili v 21hod. po setmění, bylo možno opéci si donesené vuřty. Akce se zúčastnilo zhruba 30 dospělých a dětí, kteří pozvolna docházeli. Z mých aktérů bylo přítomno 5 lidí. Nejprve postávali téměř všichni dospělí, převážně muži, u ohně a opékali dětem vuřty. Děti pobíhaly kolem a čekaly na zapálení velké fatry. Zpočátku byla komunikace spíše vlašná a převládala témata o chladném počasí, muži vzpomínali na březnovou brigádu a srovnávali plameny z fatry, kterou viděli hořet na protějším kopci z jiné vesnice. Postupně dorážely hlavně manželky s dalšími dětmi a atmosféra se začala uvolňovat. Utvářely se menší skupinky podle sociálních sítí. V mém hloučku se aktéři Pavel, Andrea a Petr chvíli bavili s Eliškou a Michalem o zahradničení a také o svém novém sousedovi, který se přestěhoval z Prahy. Pavlovi přišlo velmi zábavné, jakým způsobem nový souseď hospodaří a jak je nepraktický a za všechno tak musí vynaložit více peněz. Všechny pobavila jeho špatné hospodaření a nepraktičnost. Petr dodal, že vůbec nechápe, co takoví lidé dělají na

venkově. Porovnávaly se náklady na kanalizační přípojky a za spotřebu vody. Eliška a Michal odbíhali k dalším známým. Vzhledem k chladnému počasí se začali lidé rozcházet již kolem 22 hod. Z terénních poznámek 30. 4. 2013

Pokud se spolu vesničané příliš neznají, patří k jejich oblíbeným tématům péče o zahradu, o dům a aktuální změny, které ve vsi probíhají. Teprve pokud se stanou skutečnými přáteli, baví se o osobnějším věcech. Skupinka aktérů zde vyjádřila představu o praktikách a dovednostech správného vesničana, který by podle nich měl být praktický, šikovný, měl by si vše umět spočítat a udělat sám, aby to bylo levnější.

Den dětí byl zorganizován na 8.6 a na jeho přípravách se podílela Jana a Eliška. Kromě jiných pomáhala také Jitka a David. Přítomní asistovali u jednotlivých atrakcí a pomáhali příchozí dětem plnit úkoly. Den se konal na místním hřišti a v knihovně. Tentokrát se poprvé vybíralo dobrovolné vstupné. Akce se zúčastnilo přes 50 dětí, které však nemusely být pouze z Dolína. Takto vysoká účast nepřekvapila pouze organizátory, ale také některé vesničany, kteří se pochvalně vyjádřili k vysokému počtu dětí ve vsi. Vedle rodičů se této aktivity zúčastnilo i mnoho babiček, které dorazily s vnoučaty. Pro všechny účastníky byla připravena menší odměna, kterou poskytlo občanské sdružení ze získaných sponzorských darů. Přestože počasí se vydařilo a účast byla veliká, od aktérek, které se se svými dětmi dne účastnily, jsem slyšela negativní hodnocení týkající se nezajištěného občerstvení, na které byli z minulých let zvyklé.

*„Tady ten den, co byl tenhle rok, tak z toho sem byla docela zklamaná. Minulej rok byl úplně fantastickej teda, nebo jestli to bylo ukončení prázdnin, ne to byl asi jeden jedinej. Ten byl úplně supovej ten Dětskej den, ale to bylo později. To bylo takhle ke konci (srpen) já teď nevím. **Tady ten Dětskej den mě úplně nenadchnul. Minulej rok byl lepší. Bylo lepší počasí, bylo i víc lidí a to taky hodně udělalo, že tam byl ten stánek, že si člověk mohl koupit něco k pití, mohl se posadit, ty děti byly okolo. Teď to bylo takový, že nic... Mě přišlo, že z toho bylo teda víc lidí zklamanejch.**“ Marie, 31 let, [2008]*

Někteří aktéři z Občanského sdružení několikrát zmínili, že pro místní je důležité, aby bylo na akci připraveno občerstvení nebo zajištěna možnost posedět a popít. Několikrát jsem zaslechla zejména z úst zkušených organizátorů, že pokud chtějí od místních, aby dorazili na brigádu nebo na nějakou akci, je nutné

mít „chlazené pivo a pití“, čímž negativně ohodnotili jejich postoj k životu v komunitě. Občerstvení tak bylo důležitou součástí téměř všech akcí společenského charakteru.

Většina informátorů nejlépe hodnotila akci s názvem „Hřiště“ či „Loučení s létem“, která byla letos zorganizovaná na 7. 9. a kde nebyl program určen pouze dětem, které opět soutěžily a mohly získat malé ceny, ale také dospělým. Ve večerních hodinách navazovalo vystoupení s živou hudbou a s možností tance na travnaté ploše u hřiště. V průběhu celého odpoledne zde byl stánek s lavičkami, kde spolu vesničané interagovali, zatímco jejich děti plnily úkoly. Této aktivity se zúčastnilo sedm mých informátorů a všichni ji považovali za velmi zdařilou. Líbilo se jim hlavně, že mohou popít a mají příležitost se vidět s ostatními a popovídat si. Davida, který spravuje webové stránky a sleduje příspěvky, však překvapilo, že nikdo z vesničanů se k této akci nevyjádřil a nenapsal nic pozitivního.

„To Hřiště dělá občanský sdružení. Zatím žádná odezva. Já sem to dával na stránky, dával sem tam fotky a člověk by čekal, že někdo napíše, líbilo se mi to, živá hudba. To se povedlo. Ten den se povedl, bylo to dobrý. Ale z těch místních jakoby nikdo nic. Ale jakmile je tu akce, která přesahuje Dolín, tak reakce je obrovská a veskrze kladná, to je z těch stránek je vidět. Takže ty místní k tomu maj takovej zvláštní vztah, ale hledaj si to.“

David, 39 let, [1997]

Většina společenských akcí tedy slouží ke společenské interakci vesnické komunity. Vedle toho však může hrát i reprezentační úlohu, protože už samotným zveřejněním fotek na webových stránkách, slouží k prezentaci obce v okolí, kdy je obrázek obce vkládán do obecného povědomí. Akce se mohou zúčastnit i lidé z okolních vesnic nebo ze Slaného.

4.3.2. KULTURNÍ AKTIVITY

Zdejší kulturní aktivity se pojí zejména k místnímu kostelu sv. Šimona a Judy. Přestože kostel nebyl odsvěcen, většina akcí již nemá religiózní charakter a jsou nahrazeny profánními rituály nebo oslavami. Jedinou křesťanskou událostí byly křtiny z roku 2011 a tohoto roku byl farář přizván i na prosincovou adventní mši. Během adventních koncertů je také striktně dodržována křesťanská tradiční

výzdoba. Avšak většina kulturních aktivit je společensko-integračního charakteru. Podle Janiny výpovědi pak organizátoři aktivit nepovažují za důležité, jestli jsou věřící, ale spojuje je spíš touha chránit místní památku.

Jana navštívila památku roku 2010 formou organizované vycházky přes Infocentrum Slaný, a protože se jí nelíbilo, v jakém stavu se interiér kostela nacházel, ujala se péče o něj. Rozhodla se zajít za vedoucím Odboru kultury, který jí dal kontakt na faráře slánského kostela sv. Gotharda, pod který dolínský kostel spadá. Ten jí nakonec svěřil klíče a Jana se od té doby o kostel stará. S infocentrem Slaný a s farářem i nadále spolupracuje, což se projevilo např. při kulturní akci „Květiny pro Dolín“(viz Příloha č. 2.), která se konala v rámci Dne památek ve dnech 14. -15. září. Po domluvě zde byly vystaveny květinové vazby, které předtím zhotovily účastnice květinového workshopu. Kostel byl v těchto dnech otevřen veřejnosti. Květinové vazby byly poté nafoceny a fotky jsou stále k vidění na webových stránkách.

Postupem času získala Jana na svou stranu další dobrovolnice, zejména ze Slaného, které si samy říkají „Spolek kostelních holek“, a jež spojuje touha udržovat památku po předcích. Dále jí pomáhá Jitka a David a další členové OS. Jana uvedla, že se každý rok snaží pořádat trochu jiné akce a proto kromě osvědčených kontaktů oslovuje nové osoby. Protože však nemá k dispozici téměř žádné finanční prostředky, musí je přesvědčit, aby na koncertech, které se konají zejména v době Adventu, vystupovali zadarmo. Jana se snaží, aby se do aktivit zapojila také místní komunita a děti. Součástí koncertů tak bývá často recitace básní či zpěv místních dětí předškolního a školního věku, jejichž rodiče předem osloví s prosbou, aby s nimi nacvičili vybranou skladbu či báseň. Uvádí, že dětem musí vždy něco za odměnu dát.

*„ V tom kostele já něco vyberu, ale to je tak málo. A já když já chci, aby někdo přišel do kostela, nebo děti. **Já jim těm dětem musím něco dát. Musím jim upect. Musíš koupit výzdobu, svíčky musíš koupit. Čas mě jako, že musíš uklidit, vymést, vyprat ubrusy, to mi jako nevadí. Musíš nakoupit... Nemůžeš pozvat někoho, když něco chce za peníze. To nemůžem do toho jít.“** Jana, 55 let, [2005]*

Nejdůležitější koncerty se konají v prosinci v době adventu. Většina mých informátorů hodnotila kladně především Vánoční koncert, který se konal 24.12. V souvislosti s ním zmiňovali jeho příjemnou atmosféru, dobrou hudbu, a skvělý

kulturní zážitek a uváděli, že něco takového k vánocům patří. Na jeho organizaci se roku 2012 podíleli i ostatní členové OS, kteří pomohli zajistit svažené víno a hudbu. Dva z nich zároveň mluvili o jakési hezké začínající tradici, která tím v obci vzniká. Na koncert přišli i informátoři, kteří obvykle na místní společenské akce nechodí, třeba proto, že jejich děti jsou odrostlé.

Přestože dnes se již podařilo naklonit místní na svou stranu a ti chodí zejména na předvánoční koncerty, zpočátku byl jejich zájem velmi slabý. David si tento nezájem interpretoval jako určitý bojkot ze strany vesničanů a OS.

„Ale o ten kostel se nikdo nestaral, dokud nepřišla Jana a nezačala tam pořádat ty akce a ty místní jakoby včetně těhlentěch to donedávna bojkotovali. Nepodíleli se na těch akcích, občas udělali třeba nějaké šprajc, nebo naplánovali akci jinou.“ David, 39 let, [1997]

V rámci terénního pozorování jsem 24. 5. 2013 navštívila Noc kostelů. Na akci vystoupilo cca 15 dětí převážně z Dolína, které přišli podpořit jejich rodiče a prarodiče. Děti recitovaly, zpívaly a hrály na flétnu a na housle. Přestože nebyly ozvučeny a často je nebylo slyšet, jejich vystoupení se setkalo s velkou podporou jejich blízkých. Poté následovalo profesionální vystoupení harmonikářů ze Slaného, které vyvolalo velký ohlas. Kostel byl naprosto plný a k příjemné atmosféře posloužil svíčkami vyzdobený interiér i vstupní hala. Akce se zúčastnilo pět informátorů. Jana spolu s dalšími „Kostelními děvčaty“ pomáhala přichozí usadit a Jitka pomáhala fotografovat. Přítomným se líbilo zejména vystoupení harmonikářů. Ti, jejichž děti se vystoupení zúčastnili, to však hodnotili kladněji a velmi se jim líbilo, jakým způsobem se děti zapojily.

David měl pocit, že pozitivní ohlasy na webové stránky přicházejí zejména od těch, kteří v Dolíně nebydlí, a vyjádřil svůj údiv nad tím, že místní nijak v příspěvcích kulturní vystoupení nehodnotí a obecně jsou zdrženlivější. Tuto počáteční otažítost místních si David vysvětluje jako reakci na dětství, kdy byly starší generace k chození do kostela nuceny. Zároveň se domnívá, že místní se přidali teprve tehdy, když slyšeli, s jakým úspěchem se kulturní akce setkaly u těch, co v obci nebydlí a nyní to již berou jako vznikající tradici. Návštěvníci, z jiných míst své nadšení na webu prezentují v příspěvcích. Děkují organizátorům, komentují konkrétní vystoupení a chválí vesnici jako takovou,

kteřá je touto činností překvapila. Pro názornou ilustraci uvádím dva ze sedmi příspěvků z webových stránek.

„zcepenělej jsem zůstal hned v prvním kostele z plánovaných asi deseti. Už jsem měl reference, ale myslel jsem ,že malou neznámou vískou víceméně profrčím. Nestalo se tak a s otevřenou hubou jsem zůstal do konce. Klobouk dolů dolínští.to se hned tak nevidí.“ Kladeňák

„stejný pocit jsem měl také. Čuměl jsem jak puk! Já v kostele nebyl ani nepamatuju a tady mne dojímalo každé vystoupení. Ty housle s klávesama mě dostaly. nádherný večer. Na příští akci vezmu rodinu. byl jsem spíš jako turista. Díky.“ Slaňák

Také tyto akce přesahují rámec vesnické komunity a vedle společensko-integrační role reprezentují obec, která se jimi dostává do povědomí okolí.

4.3.3. POLITICKÁ PARTICIPACE

Ve zdejší vesnici mají obyvatelé možnost občanské participace nepolitického charakteru v místním Sdružení (více viz kapitola 3.1). Zatímco Haukanes (2004: 95) si při svém výzkumu všimla, že občanský a politický život tamějších vesnic ovládali muži a v této souvislosti hovořila o genderovém omezení, já nic takového v této obci nevypozorovala. V Dolíně byli do rady sdružení při posledních volbách roku 2012 zvoleni čtyři muži a čtyři ženy a musím konstatovat, že ženy jsou v této obci poměrně činnorodé a starají se zejména o činnosti související s dětmi. Pro některé z nich je hlavní motivací to, že samy mají malé děti, ale jiné aktérky mají děti již odrostlé a může se jednat o formu vlastní seberealizace. Většinou však nelze hovořit o snaze naplnit své kariérní ambice. Například David to interpretuje jako snahu dělat něco pro druhé a ne jen si stěžovat, zároveň dodává, že nemá žádné osobní ambice. Dva z informátorů také uvedli, že ve Sdružení je hodně novousedlíků, a že právě oni jsou těmi, kteří „s vesnicí hýbou“.

Vedle novousedlíků, kteří se chtějí seberealizovat formou členství v OS, jsou zde jiní, kteří naopak do Sdružení nechtějí a do budoucna něco takového neberou v úvahu. Někteří tvrdí, že na to nemají čas nebo že „na takové věci nejsou“. Pavel si participaci vysvětluje jako starosti s lidmi, které nikdy nejde uspokojit. Uvádí, že

z minulosti byl správcem domu a nelíbilo se mu, že lidé mu „všechny problémy házeli na hlavu“. Klára tvrdí, že se přidá možná, až bude v důchodu. Pro Jitku pak členství není vůbec důležité, protože hlavní pro ni je, že někomu může vypomoci:

„Neuvažuju, protože takovýchle věci ani neřeším. Já budu pomáhat, ale nepotřebuju být někde vedená.“ Jitka, 32 let, [2004]

Zatímco v minulosti byla obecní moc založena na podpoře užších příbuzenských skupin a provázaných sousedských vazbách, v důsledku urbanizačních procesů byly tyto vazby rozmělněny (Hudečková, Lošťák, 2000: 54). Autoři (2000: 72) dále uvádějí, že obecní moc stále slábne důsledkem nedostatku ekonomického a kulturního kapitálu, což platí i zde. Zájmy obcí dnes obvykle zastupuje municipální moc ve formě starosty a obecní rady. Dolín však od roku 1990 spadá pod město Slaný a nemá tak právo na politickou ani ekonomickou samosprávu. V důsledku toho je daleko více závislý na rozhodování města, které se stará o místní infrastrukturu a správu obecního majetku. To však nemá zájem finanční prostředky vyčlenit, čehož si všímají i informátoři.

Vedle společensko-integrační úlohy je tak občanské sdružení obhájcem politických zájmů obce a stojí v jakési opozici vůči městské samosprávě, čímž se nepřímou dostává na politickou rovinu veřejné sféry. Předseda zastupuje obec během jednání se starostou, kam je každé tři měsíce přizván. Jak sám uvedl během schůze valné hromady, svou účast na jednání s městem považuje spíše za formální a v jednání nespaturuje příliš velký přínos. Vysvětluje si to tím, že město v současnosti nemá finanční prostředky na jakékoli investice v oblasti rozvoje místní infrastruktury. Tento názor s ním sdílí také další informátoři zejména členové OS. Přestože považují existenci a péči Sdružení za chvályhodnou, vyjadřují lítost nad tím, že nemá velké pravomoci a tlak, který může na město vyvíjet je minimální. Michal staví Sdružení do role prosebníka. Přesto však z jeho výpovědi vyplývá, že některé věci se již díky OS na vesnici prosadit podařilo.

*„Už sme tady byli v občanským sdružení, teď je tam manželka, zkoušíme ledacos, ale Slaný sem moc peněz nedává. **Sme rádi**, když nám tady udělali lampy, **když sme si vybrečeli lampy, když nám támhle dali zrcadlo, když vyjždíme, že tady občas posekaj trávu, když někdo řekne a to je tak všechno.**“* Michal, 49 let, [2006]

V souvislosti s tím je pak většina informátorů přesvědčena, že by bylo pro obec daleko výhodnější, kdyby mohla hospodařit autonomně, bez nutnosti rozhodovacího procesu města.

Jeden z nich si myslí, že obec by sama mohla fungovat pouze za předpokladu, že by se starostou stal současný předseda OS, který je podle něj přirozenou autoritou. Zároveň dodává, že bez něj si nedovede představit, kdo by vesnici „táhnul“. Předsedu jako autoritu vnímají i jiní novousedlíci a považují ho za jakéhosi nepsaného „starostu“. Pokud mají vesničané nějaký problém, neváhají ho oslovit a zároveň se ho snaží o všem informovat. Ke kontaktu nemusí nutně dojít pouze elektronickou formou nebo během aktivit OS. Někteří ve výpovědích uvedli, že v případě nutnosti ho oslovili také na veřejném prostranství, např. když ho viděli sekat trávu. Na druhou stranu, jak vyplývá z níže uvedeného popisu jedné z aktivit, předseda sám vyvíjí snahy monitorovat veškerou činnost obce.

V souvislosti s činností, kterou vyvíjí předseda nebo OS na politické rovině, však informátoři vyjadřují určitou beznaděj. Uvádějí sice, že se snaží pomoci, ale bez obecní autonomie ani předseda ani OS stejně nic nez může. Domnívají se, že v případě samostatnosti, by na tom byla obec lépe zejména v oblasti ekonomicko-správní. Radka uvádí příklad s nedávno vybudovaným hřištěm, které srovnává s jinou obcí, jež si s financemi hospodaří sama. Myslí si, že jejich hřiště je daleko lepší a přitom stálo méně peněz. Další oblastí, která by se podle ní měla zlepšit, je infrastruktura a komunikace. Radka opět přichází se srovnáním s jinou obcí:

*„Tam to funguje perfektně. **Maj vlastně vyasfaltovaný všechny ulice.** Po tý hlavní rozjeli ze zámkový dlažby chodníky, osvětlení a už to vlastně protahují do těch bočních, což tady není ani u hlavní, že jo. Tady není jedinech, co já vim. Když puđu tak pořád po silnici.“* Radka, 32 let, [2004]

Podobný postoj jako Radka mají i ostatní, které nejvíce tíží současný stav komunikací, tedy hlavní silnice, chybějících chodníků a vedlejších cest, kterým chybí vyasfaltování. Nikdo z nich nevěří, že kdyby byla obec samostatná, vesnice by byla v tak hrozném stavu a zdůrazňují, že město na vesnici zcela zapomíná. Někteří tuto situaci interpretuje jako důsledek špatného hospodaření města, které raději vybuďovalo parkovací dům ve Slaném, namísto investování do přínosnějších oblastí, na což teď doplácí i malé obce. Další informátoři vnímají, že město zanedbává také kostel, který je v dezolátním stavu. Nikdo nevěří, že se

situace v dohledné době lepší. Členka rady Eliška vzpomíná, že starosta jim sliboval, že pokud bude zvolen, některé silnice nechá vyasfaltovat, ale že tento slib nedodržel. Jiné pak tíží dopravní situace v obci, kterou považují za neutěšenou. Nelíbí se jim, že dopravní policie nezajistila měření rychlosti při průjezdu obcí a velký průjezd kamionů, které způsobují velký hluk. Jeden z nich s tímto problémem oslovil předsedu Sdružení a žádal ho o vyřešení. Jiní se k této situaci nevyjádřili pravděpodobně proto, že nebydlí u hlavní silnice.

V rámci terénního pozorování jsem se účastnila pouze jediné aktivity politického charakteru, jejímž hlavním záměrem bylo informovat vesničany o změnách v obci a zároveň hlasování členů Sdružení. Akce nesoucí název Valná hromada se konala 21. 6. a před létem, během něhož se v obci nic nekoná, byla tou poslední. Účelem setkání měla být schůze členů a hlasování k podstatným bodům programu. Na rozdíl od jiných aktivit, o tento typ akce nebyl velký zájem, a přestože byl zajištěn stánek s občerstvením, dorazilo pouze 16 z 68 členů. Schůze byla přístupná všem vesničanům, kteří zde měli prostor vyjádřit se ke všem problémům. Eliška prozradila předsedovi, že píše o vesnici bakalářskou práci a požádala ho, aby si dal tentokrát záležet. Do deváté hodiny se čekalo na příchod dalších členů Sdružení, poté předseda zahájil schůzi, nicméně sdělil, že podle pravidel nelze o ničem hlasovat, protože se nedostavilo dost členů. Předseda nabídl členství dalším zájemcům a sdělil, že vzhledem ke změně občanského zákoníku se bude muset sdružení řídit novými zákony, bude muset jinak hospodařit a zřejmě se bude muset přejmenovat. Mluvil o úskalích zejména spojených s infrastrukturou obce a o složité spolupráci s městem. Nakonec vyzval vesničany k otázkám. Dva starousedlíky zajímala oprava zničeného hřbitova a dvou studen. Této akce se zúčastnili pouze 3 informátoři a žádný z nich se k ní blíže nevyjádřil. Instrumentálním cílem Valné hromady sice bylo projednání potřebné administrativy, ale pro všechny účastníky to byla také příležitost k socializaci s pomocí jídla a pití (Haukanes, 2004: 95).

4.3.4. VLASTNÍ ANGAŽOVANOST

Vedle participace v občanském sdružení, se někteří novousedlíci angažují, aniž by se Sdružením přímo spolupracovali. V této souvislosti se nemusí zrovna jednat o organizaci aktivit, ale spadá sem i určitá forma péče o okolí. Této formy

angažovanosti jsem u aktérů zaznamenala poměrně málo a většinou do ní stejně nějakým způsobem zasahovalo i občanské sdružení. Jednou z nich může být úprava prostředí vesnice, které již není majetkem vesničanů. Jak již bylo řečeno, vesničané od sebe navzájem čekají, že se budou starat o svou zahradu a dům. V době socialistické éry dbali lidé zejména o svou soukromou sféru, a protože předpokládali, že se o veřejnou sféru postará stát, neměli příliš zájem o ni pečovat (Holý, 2010: 27). Dnes vesničané často sami od sebe pečují o veřejný prostor, který k domu přiléhá, i když to nutně nemusí znamenat vynaložení větších finančních prostředků. Někteří informátoři vyjádřili očekávání, že vesničané by měli nějakým způsobem pečovat také o pozemek před domem, protože jsou si vědomi, že péče města je nedostatečná. Jako důvody uvádí, že se z oken rádi dívají na hezký výhled, že by měla být vesnice upravená, aby to udělalo dobrý dojem na ty, kteří tudy projíždí. Zároveň interpretovali, že se jim nelíbí, když někdo prostor v okolí svého domu zanedbává.

„Neříkej mi, že nemůžou vyjít a jenom před barákem si to upravit. Tady začali Stehnlíkovi po nás, jako před domem to maj pěkně udělaný, tak hned ty soused si tam taky dali stromy. Chci kouknout z okna a chci to mít pěkný. Já to tedy nevidím z okna. Kdyby ten něco udělal, tak vidím hezky. On když koukne z okna, tak on to vidí hezký.“ Jana, 55 let, [2005]

Další angažovaností je sekání trávy kolem silnic, která v letních měsících často brání ve výhledu do vozovky při odbočování. Aktérům se nelíbila nedostatečná péče ze strany Technické správy města a dva muži se zmínili, že občas sekají části přilehlé vozovky poblíž svých domů. Z výpovědí informátorů také vyplynulo, že trávu seká i předseda OS, kterého přitom viděli, což pro ně byla rovněž příležitost ho oslovit s určitým problémem či prosbou.

Jak již bylo uvedeno, mnohým se nelíbil stav vozovek vedoucích k domu, které dodnes nejsou vyasfaltované. V souvislosti s tím pak několik informátorů ze dvou různých částí obce vynaložilo nemalé finanční prostředky, aby si cestu před svým domem nechali vyasfaltovat nebo navézt recyklát na vlastní náklady. Jako důvod uvedli, že se jim již nechtělo nečinně čekat na město, protože by se pomoci stejně nedočkali.

*„No, tak mam deset let rozbitou cestu a objektivně mě to štve. **Sedm let to řeším s městem.** Jestli by to nějak dali, formou odboru dopravy a technický a takhle. Takovou tou standartní, klasickou cestou. **Nakonec sem to vyřešil objektivním přístupem, že sem městu daroval za 60 tisíc materiálu a oni mi tu cestu udělali. A mam jí teď v tomhle stavu teď.** Takže tohle se nedá aplikovat na všechno, tenhle přístup, ale myslím si, že v takhle malý vesnici, by měl převládat ten přístup, že by člověk měl vidět, slyšet, všimnout si toho dobrýho a podílet se na tom sám.“* David, 39 let, [1997]

Dva informátoři se pak rozhodli, že se sami pokusí vyřešit svůj problém s rychle projíždějícími auty a množstvím kamionů na hlavní silnici před domem, i když se předtím poradili s předsedou OS. Díky novému kontaktu se nakonec Andrea rozhodla sepsat žádost směřující na Dopravní inspektorát, aby byla v obci měřena rychlost. Ve své výpovědi vyjádřila spokojenost s tím, že v obci se rychlost již měří, i když si nebyla příliš jistá, je-li to výhradně její přičinění.

*„**Přes pani z porodnice. Tam ležela, z Dopravního inspektorátu.** Nevim, jestli sem to udělala já, nebo jestli sem popíchla toho (pozn. předseda OS), kterej tady řídí. Protože on mi...Já sem mu to říkala, že mam tenhle kontakt a že ona mi řekla, že žádný stížnosti na Dopravní inspektorát nepřišly, že je to prostě pasé, že vůbec o tom neví, že by tady někdo chtěl měřit rychlost. Tak sem oslovila souseď Hanáka a svýho partnera, aby napsali stížnost, kterou dosud nenapsali. Na Kladenskej inspektorát, že maj napsat stížnost a oni že to musej řešit. **A teďka mi říkal ten Šlouf, že tady už chytli nějakou ženskou z obce.**“* Andrea, 42 let, [2012]

U výše uvedených forem angažovanosti, je motivací pro vynaložený čas a finanční prostředky zejména výsledek, který má materiální pozitivní dopad na osoby, kterých se to bezprostředně dotýká, nebo jsou výsledky viditelné ve fyzickém prostoru, který sdílí i oni. Zaznamenala jsem však také činnosti, které informátoři vykonali pro širší komunitu a kde byla jejich motivací spíše touha po seberealizaci.

Příkladem může být šipkovaná, kterou zorganizovala Jitka. Tato informátorka má sice vlastní děti, pro které akci uspořádala, ale rozhodla se do ní zahrnout i jiné děti z obce. Přestože o tom některé členy Sdružení informovala a k účasti přizvala také jejich děti, rozhodla se uspořádat šipkovanou sama bez OS. Uvedla, že něco podobného hráli v dětství a to ji motivovalo, aby něco takového připravila

pro další děti. Do celé akce, která se konala v neděli 6.10, mě zasvětila a požádala mě o pomoc s organizací.

Dvakrát předtím jsme se sešly, abychom promyslely trasu a zajistily odměnu. Jitka interpretovala své obavy, že nikdo nedorazí, protože tato akce ještě není zavedená a neměli jsme příliš času vše oznámit. David vytiskl pouze několik letáčků a Jitka je pak roznášela do domů, v nichž předpokládala, že mají děti. To vyžadovalo určitou znalost obyvatel obce. Přestože jsme vše dělaly narychlo a bez větších zkušeností, dorazilo cca 30 dětí, což jsme považovaly za velký úspěch. David na konec šipkované pozval známého, který vlastnil několik ptáků a hada. Ty si děti mohly prohlédnout a sáhnout si na ně a také si poslechnout odborný výklad. Na akci přišly hlavně děti školního věku bez rodičů. Ze začátku kolem nás projel vůz s rodinou předsedy, který se podivil tomu, že je na jednom místě shromážděných tolik dětí. Vyslal jednoho ze synů, aby si šipkovanou zahrál. Mezi dospělými byla i paní z jiné vesnice se svými dětmi, která se o akci dozvěděla z webových stránek, a prozradila, že by sama ve své obci nějakým způsobem chtěla život „rozpohybovat“. Po ukončení se manželka předsedy OS stavila na hřišti a chtěla slyšet podrobnosti z průběhu akce. Nabídla nám, že uhradí náklady a projevila zájem, že bychom na jaře mohly zorganizovat něco podobného s drobnými obměnami již v rámci Občanského sdružení. Dále s Jitkou probírala podrobnosti, jak by mohla příště šipkovaná vypadat.“ Z terénních zápisků 6.10.

Přestože se tedy Jitka rozhodla uspořádat akci na vlastní pěst, Sdružení ji zpovzdálí pozorovalo a nabídlo pomoc s organizací něčeho podobného do budoucna. Sám předseda Sdružení sice na této aktivitě v obci přímo nebyl, ale vyslal svého syna a manželku, aby vše sledovali a prozkoumali.

Další formu angažovanosti, která měla širší dopad na komunitu, byly vynaložené finanční prostředky jednoho z informátorů na opravu vstupních dveří kostela. Uvedl sice, že se tímto rozhodl pomoci zejména Janě, která se o kostel stará, ale z této pomoci určitě těží celá obec.

5. LOKÁLNÍ IDENTITA U NOVOUSEDLÍKŮ

K odhalení povahy vztahu jednotlivých informátorů k lokalitě napomohly také jejich odpovědi na otázky, jak jsou s životem na venkově spokojeni a jestli se již cítí být příslušníky obce. Všichni uvedli, že jsou se životem na venkově spokojeni, přestože to většina z nich blíže neodůvodnila. David pro svou spokojenost jako jediný uvedl důvod, že se tak cítí zejména v důsledku sociálních vazeb, které se mu podařilo vytvořit. Uvádí také, že pokud by měl finanční problémy, zřejmě by se takto necítil a život ve městě by byl pro něj zřejmě jednodušší.

Když jsem se však informátorů zeptala, jestli se cítí být příslušníky obce, odpověď mi většinou blíže zdůvodnili. Z úst některých zaznělo, že se cítí být Dolíňáky „tak půl a napůl“. Vysvětlení proč tomu tak je, byla však různorodá. U někoho to byl odkaz k místu původního bydliště, jindy proto, že tady ještě nebydlí tak dlouho.

Vedle toho mnozí z nich používali termín naplavenina. Všimla jsem si, že zazněl zejména u těch, kteří měli pevnější sociální vazby a byli v častějším kontaktu s místní komunitou. Uvedli, že jsou často konfrontováni s faktem, že nepochází odsud, i když si uvědomili, že to je řečeno v legraci. Marie např. reflektovala svou zkušenost se starousedlíky, kteří jí a jejímu manželovi na některých akcích naznačili, že je „naplaveninou“. Jiní informátoři však mluvili o tom, že se tak cítí, aniž by jim to nikdo naznačil. Klára si to vysvětlovala jako svůj vnitřní pocit, který vycházel z toho, že není zdejší. David na otázku, jestli mu někdo dává najevo, že je „naplavenina“, odpověděl takto:

*„Né, to ne, ale tím jak já mám nějakou tu empatii se do toho vcítit, tak cejtím to, že **já nemám právo jim něco říkat, co jak maj dělat, byť si myslím, že bych třeba nějaký nápad měl.** Ale nemám to právo z toho důvodu, že to je jejich vesnice.“* David, 39 let, [1997]

Jana zároveň uvedla, že se cítí jako „náplava“, protože odsud nepochází její rodina a předci. Uvedla, že od některých starousedlíků v obci ví, že jejich rodiny mají bohatou historii, navzájem svůj původ znají a kvůli některým křivdám z minulosti se spolu třeba dlouhé roky nebaví. Toto u ní chybí a tato odlišnost ji pak v jejích očích staví do pozice někoho, kdo bude stále nový.

Jiní s odpovědí vůbec neváhali a příslušnost k obci zavrhlí okamžitě. Pavel a Andrea, kteří bydlí v obci nejkratší dobu ze všech, bez jakýchkoliv pochybností uvedli, že se příslušníkem obce být necítí. Pavel zároveň sdělil, že se vlastně necítí být ani Slaňákem, protože se považuje za Moraváka, a i když se tam nenarodil,

mluvil v souvislosti s tímto regionem, že má pocit, že do tohoto kraje patří. Radka uvedla, že do obce nepatří, protože zde nemá sociální vazby, které stále převládají jinde. Někteří dodali, že mají vazby na svůj dům, nikoli však na obec. Nikdo z nich neřekl, že je hrdý na to, že bydlí právě v této obci, i když obecně se za život na venkově nestydí. Nevyskytl se tak jediný případ, kdy by se informátor považoval za příslušníka obce a s místem se naprosto identifikoval.

Novousedlíci se narodili jinde, což se promítá i do lokální identity, která se váže k novému místu, kam se přestěhovali. Nejen že s novým místem nejsou spjati sociálními vazbami rodiny nebo prostřednictvím kamarádkých skupin z dětství, ale chybí jim dlouhodobější kontakt s fyzickým prostorem, ke kterému se neváže tolik vzpomínek jako v případě těch, kteří se v místě narodili. Na rozdíl od starousedlíků tak nemají přímou vazbu na místo (Svašek, 2002), v němž nyní žijí a jejich lokální identitu nelze považovat za teritorializovanou. To však nutně neznamená, že po přestěhování na nové místo se u nich musí objevit pocity vykořeněnosti a že se na novém místě nemohou cítit jako doma. Jak uvádí Roubal (2009), dnes je běžné, že přístav domova je často nahrazován dočasnými azyly a lidé jsou na mobilitu během života přivyklí.

To se potvrdilo i u všech informátorů, kteří své přestěhování nehodnotí negativně a u žádného z nich nedošlo k deteritorializované identitě. Naopak, nové bydliště si zvolili sami a dobrovolně, většinou dle racionálního úsudku a nikdo z nich ve výpovědích po bývalém bydlišti příliš netesknil. Dvě ženy sice uvedly, že k příchodu na venkov je přivedl spíše partner a samotné by je nenapadlo se přestěhovat, avšak ani jedna nevyjádřila, že se zde cítí být nešťastná nebo že v předchozím bydlišti to bylo výrazně lepší a tak ani v jejich případě nelze hovořit o deteritorializované identitě.

Ve výpovědích informátorů jsem nezaznamenala žádné prvky tesknění nebo sentimentu, v němž by se neustále vraceli k jiným místům. Naopak, všichni na otázku, jestli jsou tu spokojení, odpověděli bez sebemenšího zaváhání, že ano. Vypozorovala jsem u nich budování lokální identity různé povahy, a proto se domnívám, že u nich, stejně tak jako u většiny novousedlíků nejčastěji lze hovořit o reteritorializované identitě, kdy se bez větších potíží integrují na nové místo, aniž by museli opouštět své předchozí identifikace s jinými místy.

6. ZÁVĚR

Záměrem mé práce bylo odpovědět na to, zda a jak se novousedlíci obce Dolín vztahují ke svému novému bydlišti. Zajímalo mně zda, jak a v jakých kontextech vyjednávají novousedlíci svojí lokální identitu a jak ji performují.

Zaměřila jsem se přitom na vyjednávání lokální identity ve vztahu k fyzickému, sociálnímu prostředí a pozornost jsem věnovala případné občanské participaci na životě obce.

Pro řešení tohoto výzkumného problému jsem zvolila kvalitativní strategii výzkumu formou analýzy polostrukturovaných rozhovorů s 11 informátory, 7 zúčastněných pozorování na akcích obce pro veřejnost a webových stránek obce. Všechna tato data jsem analyzovala prostřednictvím segmentace a otevřeného kódování.

V empirické části práce jsem se podrobně zabývala jednotlivými oblastmi, o nichž jsem se domnívala, že by mohly významně přispět k budování lokální identity novousedlíků. Na základě tohoto popisu a interpretace dat jsem u aktérů objevila několik rovin, které se různým způsobem do vyjednávání lokální identity promítají. Identitu chápu v souladu s T.H.Eriksenem (2007:68) jako situační a relační, kdy se jedincova identifikace projevuje v každé situaci jinak s ohledem na to, k čemu se právě vztahuje. V tomto smyslu se v terénu ukázalo, že informátoři si budují lokální identitu obdobným způsobem, a že v některé oblasti si vytvářejí silnější vazby a identifikace než v oblasti jiné. Často také platilo, že svoji lokální identitu vyjednávají více způsoby.

Nejprve jsem se zabývala tím, jak se na budování lokální identity podílí fyzické prostředí. V souvislosti s tím mě zajímalo, jaký vztah si informátoři vytvářejí k prostředí svého domu a zahrady, a jak se vymezují k prostoru vesnice a blízkému okolí. Všimla jsem si, že téměř u všech informátorů převládala silná identifikace nejen k domu, ale také k zahradě, která pro mnohé z nich hrála

významnou roli a v porovnání s předchozím bydlištěm byla něčím novým. V rámci mého výzkumu mně pojem domova zajímal jen v souvislosti s prostorovou dimenzí (Laštovková, 2007), přestože si uvědomuji, že existují i dimenze další. Pokud Roubal (2009) považuje lokální identitu za něco intimního, co je na dosah našim smyslům a jedinec ji prožívá často ve své každodennosti, v mém výzkumu se ukázalo, že toto platí pro většinu informátorů, kteří si budovali vztah k lokalitě svému domu a zahrady na základě každodenních zážitků a k tomuto prostředí si budovali intimní a důvěrný vztah. Domov pro ně představoval místo klidu a odpočinku, kam se uchylují před vnějším světem. Někteří z nich si vazby na fyzické prostředí domu vytvořili také díky vynaložené energii a času, kterou měli s výstavbou či rekonstrukcí. Emocionální vazby k fyzickému prostoru domu u nich vznikaly již od samého počátku, kdy si nové bydliště vybírali.

O fyzickém prostředí venkova mluvili informátoři ve dvou rovinách. V té první se vyjadřovali k fyzickému prostředí samotné vesnice. V tom případě všichni negativně hodnotili stav a infrastrukturu obce a nelíbila se jim ani její vizuální podoba. Vizuální podoba obce zároveň nehrála velkou roli při výběru bydlení. Přestože informátoři si dosud nevybudovali silnou identifikaci k samotné obci, většina z nich se vymezovala k okolní krajině, k níž si budovali kladný emocionální vztah od samého počátku, stejně tak jako tomu bylo v případě jejich domu.

Ve druhé rovině hovořili informátoři obecně o venkově a většinou porovnávali jeho výhody a nevýhody oproti městu. Mnozí se identifikovali s novým způsobem volného času, kdy oproti životu ve městě považovali nynější životy za aktivnější. Pokud Haukanes (2004:142) ve svém výzkumu uvádí, že vesničané přikládali velkou hodnotu práci oproti volnočasovým aktivitám a že u nich existoval stereotyp o lidech z města, na základě kterého považovali lidi z města za méně pracovité, v mém výzkumu se až na výjimky ukázalo, že také novousedlíci měli pocit, že život na venkově je spjat s větším pracovním vytížením a uvedli, že volného času jim kvůli novým povinnostem spojeným s domem a zahradou spíše ubylo. Přesto však většině tento způsob trávení volného času vyhovoval a to, že jsou nyní aktivnější, hodnotili pozitivně. Oproti výzkumu H.Haukanes (2004: 133) jsem však zjistila, že tato činnost až na výjimky není spojená s produkcí potravin pro vlastní spotřebu, ale s jinou prací.

Když informátoři hovořili o změně životního stylu, uváděli většinou také negativa týkající se chybějící infrastruktury, kulturních zařízení či občanské

vybavenosti. Zejména ženy zmínily občasné potíže s dojížděním a nelíbila se jim závislost na autě. Přesto však mohu konstatovat, že většina z nich se s novým životním stylem identifikovala.

Pokud Roubal (2009) uvádí, že lokální identita se nepojí výhradně k fyzickému prostoru, ale je svázána také se socio-kulturními vazbami a mezilidskými vztahy, v mém výzkumu se ukázalo, že to platí u větší části informátorů, a že sociální prostředí je pro ně velmi důležitou oblastí, která se do vyjednávání lokální identity promítá.

Zatímco Kandert (2004: 80) uvádí, že mezi vesničany jsou sociální vazby a vztahy vytvářeny mezi příbuznými, sousedy a kamarádkými skupinami, které vznikaly na základě stejného věku, můj výzkum byl orientován na novousedlíky, a tudíž v něm příbuzenské vazby ani kamarádké skupiny nehrály téměř žádnou roli. Ve většině případů byly proto sociální vazby vytvářeny formou sousedských vztahů. Kromě sousedů zde občas existovala také přátelství mezi vesničany z jiných částí obcí, kteří byli např. kolegy z práce apod.

Kandert (2004: 73) ve svém výzkumu uvedl, že vesničané za souseda považovali obvykle obyvatele sousedních domů nebo těch stojících ve druhém pořadí od centrálního domu, v mém výzkumu se tato definice nepotvrdila, protože většina informátorů přistupovala k pojmu „soused“ volněji a považovala za něj i vesničany ze vzdálenějších částí vesnice např. z konce ulice.

Zjistila jsem, že sousedské vztahy jsou realizovány formou neformální interakce, jejichž intenzita je u každého odlišná. U většiny probíhala občasná komunikace nebo pozdravy a zamávání přes plot či před domem. Tento typ interakce je v porovnání s městem v prostoru venkova mnohem obvyklejší, protože to prostředí a podmínky venkova umožňují více než bydlení městského typu. Většina informátorů také od sousedů očekávala určitou formu komunikace, a pokud to některý ze sousedů odmítal, považovali to za porušení normy.

Pokud Kandert (2004: 78) ve svém výzkumu uvádí, že mezi sousedy existovaly četné návštěvy zdvořilostně-společenského charakteru, v mém výzkumu se ukázalo, že návštěvy v soukromé sféře probíhaly ne výhradně ale zejména u informátorů, kteří spolu sdíleli stejnou sociální síť. V rámci výzkumu jsem vyzpozovala dvě sociální sítě, které jsem nazvala Sociální síti volnočasových aktivit, kde spolu aktéři mimo jiné trávili volný čas i mimo obec ve formě dovolených a výletů a Reciproční sociální síti kde si novousedlíci kromě vzájemných návštěv budovali své vztahy na základě vzájemné výpomoci.

Podle Kandertova výzkumu (2004: 76) od sebe sousedé běžně očekávali vzájemnou výpomoc zejména při zemědělských pracích, tyto prvky jsem našla i v mém výzkumu, zejména pak mezi informátory dvou sociálních sítí. Nejčastěji se však jednalo o darování základních potravin, výměnu nebo darování vypěstovaných plodin, hlídání domu, zvířat a dětí či zalévání rostlin v době nepřítomnosti. Na rozdíl od Kandertova výzkumu se již v důsledku změn podoby a struktury venkova nejednalo o zemědělskou výpomoc.

Zatímco Haukanes (2004:89) uvádí, že na venkově hrají významnou roli veřejná místa, která slouží jako informační centra pro celou komunitu, jejíž členové se díky tomu mohou nepravidelně a neorganizovaně setkávat a mezi něž řadí zejména školní jídelnu, obchod či hospodu, obec, v níž jsem prováděla výzkum, nic z toho nenabízí. Shledala jsem zároveň, že informátoři jsou si tohoto nedostatku vědomi a někteří to považují za jeden z důvodů, proč mezi sebou zdejší vesničané nemají vřelé vztahy. Většina z nich vyjádřila, že pro prostředí venkova považují za přirozené, aby se mezi sebou lidé dobře znali a byli k sobě družnější.

Sociální vztahy v této obci mohou být realizovány či posilovány zároveň prostřednictvím občanské participace, o kterou se stará místní Občanské sdružení. Pokud Hudečková a Lošťák (2000 :80) uvádějí, že hlavním posláním sociálních institucí na venkově je usnadňování každodenního života, vzájemných kontaktů, vytváření místní kultury a společenského života, v mém výzkumu se ukázalo, že všechny tyto aspekty v případě místního Sdružení platí, protože umožňuje vesničanům vzájemnou interakci a integraci komunity, čímž jsou alespoň zčásti kompenzována chybějící veřejná informační centra. Dále se snaží usnadňovat řešení některých problémů a zejména vedení Sdružení tyto problémy tlumočí obecnímu zastupitelstvu, od kterého vyžaduje jejich řešení. OS zároveň vytváří téměř veškerý společenský a kulturní život v obci.

Hudečková a Lošťák (2000: 81)zároveň tvrdí, že občanská sdružení a spolky se obvykle setkávají s potížemi pramenícími z nedostatku financí, malého zájmu nebo z nedostatku silných osobností, tyto faktory jsem našla i v mém výzkumu. Informátoři uvedli, že se potýkají s obtížemi, které plynou ze shánění sponzorských darů a také vyjadřovali rozčarování nad malým zájmem a lhostejností vesničanů, kteří si podle nich často jejich činnosti neváží. Naopak jsem se však nesešla s vyjádřením, které by tvrdilo, že v obci chybějí silné

osobnosti. Naopak někteří informátoři považovali za přirozenou autoritu a hlavu obce předsedu Sdružení.

Na základě výpovědí informátorů jsem zjistila, že všichni o existenci sdružení věděli a většina s ním měla vlastní zkušenost. Jeho činnost hodnotili všichni kladně a jeho potřebnost pro vesnickou komunitu si uvědomovali i ti, kteří na aktivity příliš nechodili. Shledala jsem, že přestože jsou aktivity Sdružení vícegenerační, byly velmi často orientovány na skupiny s dětmi předškolního a školního věku a tudíž některé skupiny obyvatel neoslovovaly. Aktivit se většinou účastnili ti, u nichž tyto mezigenerační bariéry nevyvstaly.

Pokud Haukanes (2004: 95) hovoří o tom, že ve svém výzkumu v zastoupených funkcích obcí vypožadovala genderové omezení, já jsem si takového omezení nevšimla. Mezi členy jsem našla nejen ženy s malými dětmi, ale také ty, jejichž děti byly již odrostlé. Vedle členů OS jsem našla i několik osob, které pomáhaly během aktivit, ale nechtěly být zaregistrovány. Motivací tedy nemusela být výhradně jen touha dělat něco pro své děti a informátoři většinou uvedli, že chtějí pomáhat dobré věci a dělat něco pro druhé.

V rámci terénního pozorování jsem se účastnila společenských akcí Pálení čarodějnic, Den dětí, a Hřiště. Dospěla jsem k poznání, že přes rozdíly v náplni aktivit určené primárně dětem, měla většina z nich podobný průběh a vedla k interakci a socializaci mezi vesničany. Haukanes (2004: 95) uvádí, že instrumentální cíle samotné aktivity stály většinou na druhém místě a v první řadě šlo o příležitost k socializaci, což mohu potvrdit i v případě tohoto výzkumu, kdy jsem zjistila, že informátoři považovali za nejdůležitější právě samotnou interakci a socializaci a zároveň vyžadovali, aby na společenských akcích bylo poskytnuto občerstvení a alkohol. Za nejzdařilejší akci pak považovali „Hřiště“, které poskytovalo velkou šanci k socializaci venkovanů.

Heroldová uvedla, že komunita novoosídleneckých vesnic, které během výzkumu navštívila, postrádala na rozdíl od vesnic staroosídleneckých integritu (1984: 134). Ačkoli jsem si vědoma toho, že tato obec nesplňuje přesné vymezení novoosídlenecké vesnice, během terénního pozorování jsem si povšimla, že i zdejší komunita obsahuje určité desintegrační prvky. Shledala jsem, že po příchodu na aktivity Sdružení vesničané od samého počátku formovali menší skupinky podle svých sociálních sítí známostí, a že mnozí z nich se mezi sebou neznali nebo se znali pouze od vidění, a většinou neměli moc velký zájem se poznat. O podobných zkušenostech mluvili i někteří informátoři, kteří

v souvislosti s tím mluvili o určitém „skupinkování“ nebo „rozkastování“, což podle svých slov nepovažovali pro prostředí venkova za přirozené a naopak očekávali, že tamní společenství bude vystupovat jednotněji.

Občanské sdružení nabízí také aktivity kulturně-zábavného charakteru, které jsou organizovány zejména v místním kostele Sv. Šimona a Judy. V rámci terénního pozorování jsem navštívila kulturní akce Noc kostelů a Květiny pro Dolín. Na těchto aktivitách jsem si všimla, že do účasti na koncertech jsou zapojovány zdejší děti. Mezi informátory však patřil k nejčastěji zmiňované kulturní akci Štědrovečerní koncert, který někteří označili za začínající tradici. Vypozorovala jsem, že kulturní aktivity nemají jen společensko-integrační úlohu, ale mají také vytvářet a šířit pozitivní obraz v povědomí místního společenství šířit ho za hranice obce, což dokládají i příspěvky návštěvníků koncertů z webových stránek.

Pokud Hudečková a Lošťák (2000: 53) tvrdí, že sdružení mají také politickou úlohu a jejich úkolem je konkurovat a stát v opozici proti obecní moci, v mém výzkumu se ukázalo, že Občanské sdružení tuto politickou úlohu plní, nejen proto, že je zváno na zasedání města, kde se snaží prosadit své požadavky, ale zároveň je významnou autoritou v obci, kde zejména předseda je jakýmsi symbolickým i faktickým zástupcem chybějícího starosty. Přesto však Sdružení chybí prostředky, kterými by mohla svých cílů dosáhnout, na což reflektuje také většina informátorů, kteří jsou si vědomi toho, že Sdružení nemá žádné páky, jak své požadavky prosadit. Zároveň většina uvedla, že správu města nad obcí považují za jednu z překážek, která brzdí rozvoj vesnice a že by v případě samostatnosti na tom byla obec lépe.

Našla jsem i několik případů, kdy novousedlíci vynaložili vlastní úsilí, aby vylepšili prostředí obce. Většinou se to nějakým způsobem přímo týkalo i vylepšení podmínek jich samotných, protože nechtěli jen nečinně čekat na městskou správu, která tyto věci zanedbávala. Někdy chtěli informátoři pomoci širšímu společenství a zorganizovali společenskou aktivitu bez pomoci Sdružení. To však na ně přesto zpovzdálí dohlíželo a nabízelo svou pomoc.

Pokud Berger a Luckmann (1966:170) tvrdí, že identita se utváří během sociálních procesů a udržuje a obměňuje se přes sociální vztahy, můj výzkum to potvrdil. Z výše uvedených příkladů jsem dospěla k závěru, že mezi novousedlíky této obce existují dvě rozdílné skupiny. Do první z nich patří jedinci, kteří nemají zájem vytvářet si vztah k nové lokalitě formou sociálních

vztahů v místně nového bydliště a participovat na dění obce a většinou setrvávají dobrovolně v ústraní svých domovů nebo sociální vztahy realizují jinde. Většinu informátorů tohoto výzkumu však lze zařadit do druhé skupiny, v níž si budují v obci sociální vztahy a zároveň jsou přes ně různým způsobem do místní komunity a do dění obce zatahovány. Lokální identitu si formou občanské participace budují tedy zejména informátoři, kteří si ji zároveň vyjednávají formou sociálních vztahů, které již v obci navázali. Lze mezi ně zahrnout nejen novousedlíky s vlastními dětmi ale i ty, kteří touží po interakci a socializaci s ostatními. Přestože většina z nich nepovažovala komunitu za družnou a homogenní, aktivity vítali zejména proto, že v obci chyběla další možnost neorganizované interakce a občanská participace tak byla jedinou příležitostí, kdy se na veřejném prostranství mohli setkat s lidmi ze sousedství a s přáteli.

Ačkoli jsem vypožorovala různé způsoby identifikací s novou lokalitou, od většiny informátorů jsem na otázku, zda se považují za příslušníky obce, získala odpověď, že se cítí být „Dolíňáky“ tak „půl napůl“, i když všichni konstatovali, že se životem v nové lokalitě jsou velmi spokojeni. Každý uváděl různé důvody, proč se za příslušníky obce nepovažuje. Zatímco někteří to připisovali tomu, že v obci nebydlí příliš dlouho, nebo že zde nemají příbuzenské vazby a nepocházejí odsud, jiní uvedli, že jim starousedlíci nějakým způsobem dávají najevo, že do obce nepatří, nebo že zde nemají dostatečné sociální vazby.

Přesto jsem však během výzkumu u žádného z nich nevypožorovala, že by se neidentifikoval alespoň v jedné z výše zmíněných oblastí. Nikdo nevyjádřil větší nespokojenost se svým životem v nové lokalitě, a pokud M.Svašek (2002) uvádí, že v případě dobrovolného a nenásilného odstěhování z předchozího místa bydliště si jedinci budují nejčastěji reteritorializovanou lokální identitu, můj výzkum to potvrdil a jiný typ lokální identity jsem u nich nenalezla.

LITERATURA:

- BARŠA, P., in Antropoweb, 2009: Konstruktivismus a politika identity. [online]. Dostupné z www.antropoweb.cz. [cit.dne 20. 5. 2013]
- BERGER, P., LUCKMANN, T., 1999: Sociální konstrukce reality, Nakladatelství: CDK.
- BRYMAN, A., 2008: Social Research Methods, Oxford University Press.
- ČMEJREK, J., BUBENÍČEK, V., ČOPÍK, J., 2010: Demokracie v lokálním politickém prostoru, Grada Publishing, a.s.
- ERIKSEN, T. H., 2007: Antropologie multikulturních společností, Nakladatelství Triton.
- FERRARO, Gary. P., 2007: Cultural Change, An Applied Perspective.
- GIDDENS, A., 1998: Důsledky modernity. Praha: Sociologické nakladatelství.
- HEROLDOVÁ, I., 1984: Novoosídlenecká vesnice. Časopis Český lid (71).
- GUILLEMIN, M., GILLAM, L., 2004: Etika, reflexivita a eticky důležité okamžiky, časopis Biograf (35).
- HAUKANES, H., 2004: Velká dramata-Obyčejné životy, Postkomunistické zkušenosti českého venkova, Nakladatelství Slon.
- HUDEČKOVÁ, H., LOŠŤÁK, M., 2000: Úvod do sociologie a sociologie venkova, Česká zemědělská universita v Praze.
- HEŘMANSKÝ, M., 2009/10: Úvod do společenských vědních metod: Prezentace, e-learning
- HOLÝ, L., 2010 : Malý český člověk a skvělý český národ, Národní identita a postkomunistická transformace společnosti, Nakladatelství Slon.
- JELENOVÁ, Š., 2011/2012: Konstrukce lokální identity obyvatel sídliště Špičák v České Lípě. Bakalářská práce. Praha, Univerzita Karlova, Fakulta humanitních studií.
- KANDERT, J., 2004: Každodenní život vesničanů středního Slovenska v 60. až 80. letech 20. století., Nakladatelství Karolinum.
- LAŠTOVKOVÁ, j. in Socioweb, 2007: Doma v pohraničí.[online]. Dostupné z www.socioweb.cz [cit.dne 20.11.2013]

ROUBAL, O. in Socioweb, 2009: Když se řekne identita.[online]. Dostupné z www.socioweb.cz. [cit.dne 20. 5. 2013]

RŮŽIČKOVÁ, I., 2009: Druhý život Tuchomyšle. Bakalářská práce. Praha, Univerzita Karlova, Fakulta humanitních studií.

ŠANDEROVÁ, J., ŠMÍDOVÁ, O., 2009: Sociální konstrukce nerovností pod kvalitativní lupou, nakladatelství Slon.

ŠRÁMEK, V., 2013 : Sociální vazby seniorů v Přehradově. Bakalářská práce. Praha, Univerzita Karlova, Fakulta humanitních studií.

VÁLKA, M., 2011: Sociokulturní proměny vesnice, Masarykova univerzita Filosofická fakulta.

8. PŘÍLOHY:

Příloha č.1

Jak dlouho bydlíte v této obci?

Odkud jste se přestěhoval? Odkud pocházíte?

Jaké důvody Vás vedly k přestěhování se na venkov?

Proč jste si vybral(a) právě tuto obec? Zaujala Vás něčím tato obec, když jste sem poprvé přijel? Jak jste našel tento pozemek, dům?

Co Vám na ní připadá zajímavé?

Je něco co se Vám zde nelíbí a chtěl(a) byste změnit?

Znal(a) jste tady někoho?

Našel jste si zde již některé přátele? Navázal jste sousedské vztahy?

Jak vycházíte se sousedy? Bavíte se formálně nebo spolu trávíte více času? Jak? Co spolu děláte konkrétně?

Máte pocit, že se tu mezi s sebou baví jen určité skupinky vesničanů?

Víte, že se tu nachází Občanské sdružení?

Chodíte na akce OS? Pokud ano, na které a proč? Co se Vám na nich líbí?

Pokud ne, z jakých důvodů?

Myslíte, že je OS dobré pro obec? Proč ano/ne?

Podílíte se nebo byste se v budoucnu chtěl nějakým způsobem podílet na aktivitách v obci? Pokud ano, můžete upřesnit, jakým způsobem?

Pokud ne, z jakých důvodů?

Myslíte si, že život na venkově nějakým způsobem ovlivnil, jak nyní trávíte Váš volný čas? Liší se nějak Váš život od života na původním místě?

Co Vám v této obci chybí v porovnání s předchozím bydlištěm?

Chtěl byste se v budoucnu nějakým způsobem podílet na aktivitách v obci?

Pokud ano, na jakých?

Cítíte se být Dolíňákem, Dolíňačkou nebo svůj domov vnímáte spíše v souvislosti s jiným místem?

Příloha č. 2

Plakát vytvořený k výstavě „Květiny pro Dolín“, které zorganizovala informatorka Jana ve spolupráci s Infocentrem Slaný.

Infocentrum Slaný pořádá www.infoslany.cz

Květiny pro Dolín

5. květinový workshop

12.9.2013, Knihovna V. Štecha, Slaný

Dne 12. září 2013 v 17:00 bude probíhat další dílna, tentokrát v prostorách Knihovny V. Štecha na Masarykově nám. ve Slaném.

Cena 250 Kč/osoba

Květinové vazby si budou moct návštěvníci prohlédnout v kostele sv. Šimona a Judy na Dolíně ve dnech 14. a 15. 9. 2013 od 13:00 do 18:00.

Pro omezený počet je nutné si místo rezervovat a zaplatit kurzovné.

Další důležité informace:
Infocentrum Pod Velvarskou branou
Velvarská 136/1, Slaný,
Tel.: 312 523 448

